

Vluchten kan niet meer

Jaarboek *Sampol* 2016

Wim Vermeersch (red.)

Gepubliceerd door Stichting Gerrit Kreveld
en *Samenleving en politiek*

Inhoud

Wim VERMEERSCH		
Vluchten kan niet meer		p.3
DE KNUPPEL IN HET LINKSE HOENDERHOK		
Mark ELCHARDUS		
Hebben Europa en links nog een toekomst?		p.5
Jan CORNILLIE		
Europa heeft geen toekomst zonder links		p.11
Mark ELCHARDUS		
Lang leve grenzen!		p.20
DE REPLIEK		
Stephen BOUQUIN		
Internationaal socialisme versus fobisch eurocentrisme		p.25
Aaron OOMS		
Linkse kiezers houvast bieden		p.31
Anne VAN LANCKER		
Pleidooi voor generositeit in het vluchtelingenbeleid		p.36

Vluchten kan niet meer

Wim Vermeersch
Hoofdredacteur *Sampol*

Al sinds 2013 steken honderdduizenden migranten de Middellandse Zee over richting de Europese Unie, maar het voorbije anderhalf jaar zagen we een dramatische escalatie van de vluchtelingencrisis. Vanaf eind 2015 volgden de ontwikkelingen zich zo snel op dat de crisis bij momenten te groot leek om aan te pakken. Vluchtelingen staken massaal - legaal of illegaal, geregistreerd of ongemerkt - de grens over. Er nestelde zich in de hoofden van vele burgers een echte vluchtelingenvrees. Mensen werden bang na het zien van de beelden van tienduizenden mensen die via verschillende routes ons continent probeerden te bereiken. Selectieve berichtgeving van sommige media en populistische bangmakerij van sommige politici verziekten verder het debat.

Europa leek machteloos, verdeeld en zocht in maart 2016 uiteindelijk zijn toevlucht tot de Turkse president Recep Tayyip Erdogan. Met de EU-Turkije deal krijgt Turkije meer geld als het meer vluchtelingen tegenhoudt die naar Europa willen reizen. Daardoor nam - vooral op de Egeïsche Zee - het aantal drenkelingen drastisch af, maar de pragmatische uitruil is tot de dag van vandaag voer voor hevig debat. De grenzen van 'fort Europa' zijn dicht, vluchten kan niet meer, maar daarmee is de vluchtelingenproblematiek verre van opgelost. Integendeel.

'Het jaar van de verwarring', zo omschreef vrt-reporter Steven Decraene het afgelopen jaar. Het is meteen de titel van zijn nieuwe boek dat recent verscheen; een persoonlijk relaas van een journalist tussen vluchtelingen en terreur die woelige tijden beleeft. Maar 'het jaar van de verwarring' gaat evenzeer op voor de samenleving in zijn geheel en de politieke linkerkant in het bijzonder.

Want met de vluchtelingenpiek van eind 2015, begin 2016 kwamen ook de vragen: hoe kunnen we een solidaire gemeenschap zijn én blijven?; hoeveel asielzoekers kan ons sociaal weefsel aan?; kunnen we deze mensen integreren in onze samenleving?; moeten vluchtelingen direct terug als de oorlog is afgelopen?; komt het Europees maatschappijmodel in gevaar door open grenzen en ongecontroleerde migratie?, enzovoort.

Het zijn stuk voor stuk moeilijke vragen die een genuanceerd antwoord verdienen. Daar waar rechtspopulisten op een platte manier de buik van de angstige burger aanspreken, hebben de gematigde stemmen het moeilijk. Ook voor socialisten is migratie traditioneel een moeilijk thema. De vluchtelin-

gencrisis drukt ons met de neus op de feiten: over wie we zijn, onze waarden en welk antwoord we moeten verzinnen voor de aanpak van mensen op de vlucht.

In deze publicatie bundelen we een reeks bijdragen die het afgelopen jaar verschenen in het politieke maandblad *Samenleving en politiek*. Eerst gooien socioloog Mark Elchardus en directeur van de sp.a-studiedienst Jan Cornillie de knuppel in het linkse hoenderhok, vervolgens brengen we de replieken van socioloog Stephen Bouquin, Jongsocialisten-voorzitter Aaron Ooms en Vluchtelingenwerk Vlaanderen-voorzitter Anne Van Lancker.

Voor de eersten moet de wijze waarop we met asiel omgaan maximaal worden afgestemd op het behoud en de ontplooiing van ons samenlevingsmodel en kunnen onze waarden slechts worden verwezenlijkt via het trekken en bewaken van grenzen; voor de tweeden is dat discours, op zijn minst, ontoereikend te noemen.

Kort door de bocht kunnen we deze reeks teksten een ideeënstrijd noemen tussen ‘flinks’ en ‘links’, tussen diegenen wiens bekommernis het is om onze eigen welvaartsstaat in stand te houden en diegenen die onvoorwaardelijk genereus zijn met vluchtelingen, tussen wat sommigen overdreven en smalend de ‘gemeenschapssluiters’ en de ‘grensafbrekers’ noemen. Deze tegenstelling is wat scherp gesteld, maar grofweg is dit wel degelijk de spagaat waarbinnen het debat zich binnen de socialistische beweging afspeelt.

Hoe complex de vluchtelingencrisis ook is, ze is een beslissend moment voor Europa en vooral voor links. Socialisten kunnen deze discussie niet ontvluchten.

Hebben Europa en links nog een toekomst?

Mark Elchardus

Redactielid *Samenleving en politiek* en socioloog

De vluchtelingencrisis¹ is een beslissend moment voor Europa en voor links. Het aantal vluchtelingen is zo enorm dat ze emoties doet oplaaien en op de duur verdovend werkt. De discussie wordt ook overwegend emotioneel gevoerd, niet zelden vanuit enge partijpolitieke berekening en al snel wordt de moraliteit van de tegenstander in vraag gesteld. Sp.a-voorzitter John Crombez probeerde al verschillende keren oplossingsgerichte voorstellen te doen. Zijn partijbureau floot hem terug. Het standpunt van sp.a is nu bijzonder onduidelijk. Nochtans staat het wezen van Europa en de toekomst van links op het spel. Daarom is dringend behoefte aan een grondig debat. Dat wordt best buiten de massamedia gevoerd. Zij stellen emotie te veel in de plaats van rede en simplificeren het debat op een manier die oplossingsgericht werken moeilijk tot onmogelijk maakt. Sampol lijkt een geschikt medium voor een serene en grondig debat. Vandaar deze oproep.

5

HET WEZEN VAN EUROPA

In 2000, toen de Oostenrijkse christendemocraten in een coalitie stapten met de extreemrechtse partij van Jörg Haider, wilden verschillende Europese landen Oostenrijk boycotten. De bilaterale sancties gingen gepaard met hevig verbaal geweld en weinig effect. Toch werden ze op aandringen van de Europese Unie gelicht. Wenen deed niets, zo luidde toen het verdict, dat in strijd was met de waarden van de Unie. In de voorbije jaren hebben de Hongaarse *Fidesz* van Viktor Orban en de Poolse *PiS* van Jaroslaw Kaczynski wel gehandeld in strijd met die waarden. Orban en Kaczynski ondermijnen de rechtsstaat, fnuiken de onafhankelijkheid van hun ambtenarij, muilkorven de media. Ze scheppen, kortom, de voorwaarden van een autoritair regime. Geen bilaterale sancties nu. En dat spreekt boekdelen over de wijze waarop Europa over de laatste 15 jaar is veranderd.

De Europese Unie blijft geld pompen in Polen, dat zowat het equivalent van 6% van zijn bnp van

de andere Europese landen krijgt aangereikt.² Ondertussen wordt schuchter 'onderzocht' of Polen de principes van de EU krenkt, waarop de Poolse regering meteen stelt dat de soevereiniteit van haar land wordt geschonden en het Poolse volk beledigd. Ondertussen tilt de vluchtelingencrisis de Hongaarse premier Orban op tot een leider van Europese proporties, die rond een combinatie van oerconservatisme, etnische reductie, gemeenschapssluiting, sociaal beleid en autoritarisme, een alternatief Europa vormgeeft. Vele rechtse politici in Europa, niet enkel in Tsjechië en Slowakije, horen zijn lokroep. De wegen die Europa kan inslaan, staan inmiddels duidelijk uitgetekend.

De Amerikaanse buitenlandminister, John Kerry, omschreef de huidige vluchtelingencrisis terecht als van existentieel belang voor Europa. Zij raakt inderdaad het wezen van dit continent. De Europese Unie mist de daadkracht om de principes waarop zij steunt doeltreffend te verdedigen. Schrik dat de boel uiteenspat - Brexit, Grexit, Lexit, Nexit - verlamt haar functioneren. Daarom wordt geslikt en ingeslikt. Het asielrecht, een belangrijke uiting van medemenselijkheid en dus van onze waarden, wordt in verschillende Europese landen *de facto* verworpen. Dat is één manier om het wezen van Europa te verloochenen. Zweden, een land waar zolang naar werd opgekeken, sluit zijn grenzen met Denemarken. Het kreeg in 2015 niet minder dan 150.000 vluchtelingen binnen. Het kan dat niet aan. Door de grens te sluiten daalde het aantal vluchtelingen dat zich in Zweden aandient met 90%. Denemarken, het land met de meest gelukkige inwoners van de wereld, besluit asielzoekers hun kostbaarheden af te nemen. Verschillende Oost-Europese landen bouwen opnieuw muren langs hun grenzen, rollen de prikkeldraad uit tegen de vluchtelingen of sluizen hen zo snel mogelijk door naar de volgende grens. Zij doen dat met de steun van de meerderheid van hun bevolking. In elk van de Europese landen zien we inderdaad grote groepen burgers die het asielrecht verwerpen en zich verbaal en soms met geweld verzetten tegen de komst van asielzoekers in hun gemeente of buurt. In de opiniepeilingen stijgen de partijen die stem geven aan dat verzet.

6

De Europese culturele erfenis bevat licht en duister. In het DNA van Europa zit een humanistische weg naar democratie en sociale rechtvaardigheid, naar individuele vrijheid én gemeenschapszin, maar eveneens een pad naar etnisch en religieus fanatisme en fascisme. Vandaag glijdt Europa af naar duisternis. Blind wie dat niet ziet. Haar humanisme wordt steeds meer verlaten en verraden, soms omdat de krachten van het duister hun kans schoon zien, meestal echter door onmacht, onverschilligheid en besluiteloosheid.

De komst van grote aantallen vluchtelingen brengt de beperkingen van de Unie scherp en pijnlijk aan het licht. De Dublin-afspraken (asiel moet worden aangevraagd in het eerste EU-land waar de vluchteling binnenkomt) impliceren dat vluchtelingen die Europa via Griekenland bereiken, daar asiel dienen aan te vragen. Het Europese Hof oordeelt in 2011 echter dat Griekenland geen veilig land is omdat de er geldende asielprocedure niet voldoet. Wat is dat voor een Unie? De Commissie maakte plannen om landen die dreigen te bezwijken onder de druk van vluchtelingen te helpen door 160.000 asielzoekers te verdelen over Europese landen. Maanden later werden welgeteld 82 van de 66.400 afgesproken hervestigingen uit Griekenland en 249 van de 39.600 afgesproken hervestigingen uit Italië gerealiseerd. De Europese regeringsleiders zeggen 2,2 miljard euro toe om de vluchtelingencrisis het hoofd te bieden (op zich een schamel bedrag, gezien de opdracht), maar door gekibbel tussen die leiders over wie wat gaat bijdragen, is maanden later slechts 600 miljoen volstort.³ Europa is geen actor meer, maar een verzameling van nationale staten die onderling weinig solidariteit en samen-

hang vertonen en waarvan een aantal zich inmiddels, al dan niet discreet, inspant om de vluchtelingenstroom van de eigen grenzen af te kaatsen en naar een ander land te kanaliseren.

DE ONMACHT VAN DE UNIE EN DE NATIONALE VERANTWOORDELIJKHEID

In haast alle Europese landen vrezen veel mensen voor hun identiteit. De opname van moslims en van de islam is de belangrijkste bron van die zorg. Zij leidt tot intense gevoelens en soms gewelddadige uitingen van vervreemding aan de ene kant, en tot duidelijke en soms gewelddadige tekenen van afstoting aan de andere kant. In verschillende Europese grootsteden vormen moslims inmiddels de grootste levensbeschouwelijke groep en in een aantal grootsteden zullen zij binnen afzienbare tijd in de meerderheid zijn. De integratie van die groep kan niet als geslaagd worden beschouwd. En het is nagenoeg zeker dat deze nog veel moeizamer zal verlopen als de aantallen moslims ten gevolge van de huidige vluchtelingenstroom snel aanzwellen. Aangezien de meeste vluchtelingen jonge mannen zijn, zal de vervolgmigratie door gezinshereniging heel omvangrijk worden. De onderlinge verdeeldheid van de moslims zal mogelijk ook hier, op dit continent, tot geweld en tot onveilige regio's leiden. In verschillende opvangcentra braken al onlusten uit. De toestroom van vluchtelingen zal onvermijdelijk ook een toename van de criminaliteit tot gevolg hebben. Mensen worden immers zonder veel middelen, ontheemd, in moeilijke omstandigheden in een vreemde omgeving geplaatst. Als die situatie niet snel wordt beheerst, is het waarschijnlijk dat in veel Europese landen en met de goedkeuring van de grote meerderheid van de bevolking, de grenzen dichtgaan en het asielrecht *de facto* wordt afgeschaft. De polemiek rond het ESI-plan (European Stability Initiative of het zogeheten Samsom-plan) was nauwelijks geluwd of oorlogsbodems van de NAVO werden ingezet voor de *push back* van de vluchtelingen die proberen Turkije te verlaten. Kanselier Merkel, dezelfde van de voortvarende en aanzuigende *'Wir schaffen das'*, zegt nu dat als er geen samenwerking komt met Turkije de grenzen dicht moeten.

7

De onmacht van de Europese Unie, de ontredde van de Europese Commissie, de verdeeldheid van de Europese leiders, zijn vandaag zo groot dat het beheersen van die situatie in de eerste plaats de nationale staten toekomt. Precies daarom zijn Hongarije en Polen zo leerzaam. Het verdedigen van de democratie en van de erfenis van het humanisme blijft in de eerste plaats de opdracht van de bevolkingen van de nationale staten. Als deze vandaag in Hongarije en Polen zo massaal achter Orban en Kaczynski staan, heeft dat veel te maken met het falen van links. Met een links dat in die landen de Derde Weg van Tony Blair en Bill Clinton bewandelde, zich sociaaleconomisch neoliberal opstelde, de rijken snel rijker liet worden, maar zich toch progressief wilde tonen door kosmopoliet te zijn, weinig of geen aandacht te hebben voor kwesties van identiteit, gemeenschapsbinding en gemeenschapsafbakening. Hoe een solidaire gemeenschap zijn en blijven, leek geen zorg van die partijen. Tamas Boros, van de Stichting voor Europese Progressieve Studies, en nauw betrokken bij het beleid van linkse partijen in Hongarije, stelt dat de Hongaarse linkse partijen nu moeten 'kiezen tussen hun waarden en hun kiezers'.⁴ Het aldus formuleren van de relatie tussen een democratische partij en haar gemeenschap, wijst op een verregaande vorm van wederzijdse vervreemding. Die partijen in Hongarije en in Polen hebben overigens gekozen. Niet voor hun waarden, want die stellen het daar bitter slecht, maar voor afstand van en dedain voor hun kiezers. Links in Polen was daar bijzonder kordaat en rechtlijnig in. In de Sejm, het Poolse parlement, hebben de linkse partijen 'Verenigd Links' en 'Samen' nu nog welgeteld 0 zetels.

LINKS VLAANDEREN

Kiest links Vlaanderen daar ook voor? De crisis bij sp.a naar aanleiding van het voorstel van het European Stability Initiative (ESI) laat vermoeden van wel. De weerstand tegen het plan ging ervan uit dat Turkije geen veilig land kan worden, beschouwde herverdeling over veilige landen als *push back*-beleid en elke sluitende grenscontrole als een krenking van het asielrecht. Het leek erop dat op die manier gekozen werd voor open grenzen.

De tussenkomst in de pers van Willy Claes (*Het Laatste Nieuws*, 06/02/2016) versterkte die indruk nog. Hij stelde, met enig pathos, dat een Syrische moeder evenveel recht heeft op geluk als een Vlaamse moeder en dat wie dat niet erkent geen plaats heeft in sp.a. Dat betekent eigenlijk, vrees ik, dat nagenoeg niemand daar nog een plaats heeft. Wie is bereid, laat staan in staat om aan alle moeders van de wereld een kans op geluk te geven die in de verste verste gelijk is aan die van de gemiddelde Vlaamse moeder? Rechten die niet kunnen worden afgedwongen, betekenen niets; en dat recht op geluk van de Syrische moeder kan nu eenmaal niet worden afgedwongen. Daartoe is de ongelijkheid in de wereld te groot, is de rechtsstaat in vele landen te zwak ontwikkeld, zijn er te veel falende staten en zones van grote onveiligheid in de wereld, te veel regio's ten prooi aan religieuze fanaten en gangsters. Zelfs radicaal herverdelen op wereldschaal zou niet helpen. Dat zou de huidige rijke landen armer maken, zonder de arme landen duurzaam significant rijker te maken. De enige oplossing is het ontwikkelen in meer landen van een maatschappijmodel dat, zoals het Noordwest-Europese, meer kansen op geluk biedt. Dat is de enige manier om een Syrische of een Nigeriaanse moeder een kans op geluk te geven die de kansen van de gemiddelde Vlaamse moeder benadert. De kans dat dit ooit gebeurt vergroot men niet, integendeel, door het maatschappelijk model dat hier werd opgebouwd in gevaar te brengen door open grenzen en ongecontroleerde immigratie. Maar dat is mijn opvatting over rechten en over de maatschappelijke gevolgen van ongecontroleerde en massale immigratie. Men kan daarover van mening verschillen.

8

Blijkbaar denkt Willy Claes daar anders over. Tot een debat over zijn uitspraak kwam het echter niet. Zijn uitspraak circuleerde wat in de media en de sociale media, zelfs niet als een standpunt over migratie, maar als een desavouering van de sp.a-voorzitter. Voor de mensen in dit land die af en toe een krant lezen en zich voor die dingen interesseren, verschijnt de positie van sp.a nu als drieledig: voorstander van open grenzen, van een menswaardige behandeling van de gelukkige vluchtelingen die de tocht overleven en onze grenzen bereiken, en vastbesloten de aandacht te beperken tot wat er in dit land gebeurt, zonder naar de rest van Europa, laat staan de wereld te kijken. De media dragen bij tot dat beeld. Men werkt daar graag met scherpe contrasten: gesloten grenzen versus open grenzen, ontmenselijking van asielzoekers versus warme opvang. De suggestie dat de Conventie van Genève, eigenlijk bedacht om de in de Sovjet-Unie vervolgte homoseksuele pianist in Zaventem op te vangen, misschien wel een kleine aanpassing behoeft, wordt meteen gelijkgesteld aan een pleidooi om die Conventie af te schaffen en resoluut de weg van de barbarij in te slaan. Walter Pauli in *Knack* (03/02/2016) wilde het debat rond het plan-Samsom niet alleen snel tot die simpele contrasten herleiden, maar vroeg meteen ook het ontslag van John Crombez omdat die, stel je voor, geprobeerd had het debat wat complexer en genuanceerder te maken dan een aantal leden van zijn partijbureau lief is.

ONBEANTWOORDE VRAGEN

Het is nodig dat sociaaldemocraten uit dat keurslijf van simplismen en emotionele oprispingen breken, en een sereen, grondig en zoveel mogelijk op feitenkennis gesteund debat voeren over hoe de stroom vluchtelingen naar Europa het best, in het licht van hun waarden en het streven naar solidariteit, kan worden beheerst, opgevangen en geïntegreerd.⁵

Er zijn zoveel vragen waarover dit debat zich moet buigen.

Asiel en migratie

Zijn open grenzen mogelijk? Hoe vangen we de gevolgen daarvan op? Of zijn open grenzen niet mogelijk en hoe organiseren we dan grenscontroles?

Maken we het onderscheid tussen vluchtelingen en migranten? Hoe kunnen we dat beter en eerlijker doen dan nu het geval is?

Laten we naast de vluchtelingen die in aanmerking komen voor asiel, nog andere migranten toe?

Wat doen we met de afgewezen asielaanvragers? Hoe, hoe snel en onder welke omstandigheden worden die weer over de grens gezet?

Asiel en internationaal recht

Is er harmonisering van de asielwetgeving en de toepassing daarvan over de Europese landen nodig? Hoe kan dat worden bereikt? Moet het toekennen van asiel misschien een federale Europese aangelegenheid worden?

Kan de Unie in haar geheel dat nog aan of gaan we onvermijdelijk naar een *coalition of the willing*, een kleine groep landen die weer de kern vormt van een humanistisch Europa?

Dient de Conventie van Genève te worden aangepast?

Grenzen en grenscontrole

Als er grenscontrole is, waar grijpt die dan best plaats? Kan Schengen worden gered? Moet er een soort Schengen 2 worden gemaakt? Wat is daartoe nodig?

Moet worden teruggeplooid op een mini-Schengen? Wat zijn daar de mogelijkheden en beperkingen van?

Willen we het asielrecht echt behouden (dus geen criteria van economische nuttigheid, geen bovengrens, maar een eerlijke, niet arbitraire toepassing van de regels)? Hoe kunnen we dat dan best? Of kunnen we dat helemaal niet en dienen we grenzen te sluiten en hekken te plaatsen?

Integratie

Welke voorzieningen willen we voor de opname en de integratie van nieuwkomers? Dienen aan de vluchteling (oorsprong, opleidingsniveau, gezinssituatie...) aangepaste integratietrajecten te worden voorzien? Beschikken we over de kennis om die trajecten op te zetten?

Is er een verdeling van vluchtelingen over Europese landen nodig? Volgens welke criteria moet die geschieden? Hoe kan zo'n verdeling worden bereikt?

Opvang in de regio

Hoe kunnen meer landen veilig worden in termen van het bestaande internationale recht?

Is opvang in de regio wenselijk en mogelijk? Hoe, onder welke voorwaarden en met welke middelen kan dat worden gerealiseerd op een manier die menswaardig is voor de vluchtelingen en aan die regio's kansen op ontwikkeling en stabiliteit geeft?

De oorzaken aanpakken

Is militaire interventie om de oorzaken van vlucht ongedaan te maken, verantwoord, mogelijk, wenselijk? Onder welke omstandigheden? Hoe bouwen wij daartoe een capaciteit op?

NAAR EEN DEBAT

Voldoende, moeilijke en binnen de socialistische beweging vooralsnog onbeantwoorde vragen. En de antwoorden op elk van die vragen dient te worden gegeven in het licht van een correcte beschrijving van de situatie, van onze waarden, van de mogelijkheden en van de waarschijnlijke gevolgen van die keuze. Het zou een goede aanzet zijn voor dat debat indien de personen die zich in het partijbureau vehement tegen het zeer schuchtere en voorlopige ESI-plan keerden - naar verluidt onder meer Daniël Termont en Bert Anciaux - zouden verduidelijken waarom zij dat deden. Dat zou hen meteen de kans geven hun antwoorden op een aantal van de opgesomde vragen te verduidelijken en te beargumenteren.

10

Noten

1/ 'Crisis' is trouwens een ongepast woord. Het gaat om een toestand van de wereld die voor afzienbare tijd zal aanhouden. Op dit ogenblik zijn er in de wereld naar schatting 60 miljoen mensen op de vlucht. Bijna 20 miljoen daarvan hebben hun land verlaten. Acht op de tien daarvan zijn naar arme landen gevlucht. Die aantallen zullen in de komende decennia sterk toenemen. De Arabische wereld alleen al zal tegen 2050 meer dan 600 miljoen mensen tellen, overwegend jonge mensen met bitter weinig kansen op geluk, tenzij ze dat elders gaan zoeken. Syrië, dat nu zozeer in de belangstelling staat, is maar één bron van vluchtelingen, maar alleen al in dit geval zijn er 4,4 miljoen Syriërs die hun land hebben ontvlucht. Meer dan 800.000 hebben in Europa asiel aangevraagd tussen april 2011 en het einde van 2015. Dat zijn de gelukkigen. Vele anderen, vrouwen en kinderen, stierven onderweg van ontbering en kou. Sinds het begin van de eeuw verdronken 22.000 mensen in de Middellandse Zee op zoek naar een toekomst in Europa en sinds het begin van de oorlog in Syrië verdronken meer dan 4.000 mensen in de Egeïsche zee.

2/ J.W. Müller, *The Problem with Poland*, *NYRDaily*, 11/02/2016.

3/ Kati Piri, *Meer solidariteit enige oplossing voor vluchtelingencrisis*, in: Frans Bieckmann en Monika Sie Dhian HO (red), *De belofte van een ander Europa*, Amsterdam: Van Gennep, 2016.

4/ Tamas Boros, *Clash of values: Political Background of the Refugee Crisis in Hungary*, Foundation for European Progressive Studies, Policy Brief, September 2015.

5/ In Nederland nam de Wiardi Beckman Stichting, het wetenschappelijke bureau van de PvdA, het initiatief een denkgroep op te richten rond de vluchtelingenproblematiek. Aangezien een gelijkaardig initiatief in Vlaanderen uitblijft, zou het heel nuttig zijn indien *Samenleving en politiek* het medium van een grondig debat over die kwestie zou worden.

(Deze bijdrage verscheen in het maartnummer 2016 van *Samenleving en politiek*.)

Europa heeft geen toekomst zonder links

Jan Cornillie
Directeur studiedienst sp.a

In het bevlogen en helder stuk 'Hebben Europa en links nog een toekomst?' in het vorige nummer van Sampol (maart 2016) daagt Mark Elchardus links uit om uit zijn schulp te komen. Europa glijdt af naar duisternis, links naar betekenisloosheid. Welaan dan, Mark. Mijn antwoord: Europa heeft geen toekomst zonder links. En zoals het een democratie hoort, zit in dat antwoord vooral een opdracht voor links. Want Europa is wat we er van maken. Er ligt werk op de plank, maar eigenlijk is het nooit anders geweest.

11

De huidige staat van het land doet me terugdenken aan het de tweede helft van de jaren 1990, toen ik politiek actief werd. Het Dutroux-schandaal deed het politico-justitiële establishment op zijn grondvesten daveren; de Bosnië-oorlog zorgde voor een vluchtelingencrisis en toonde de onmacht van de EU aan haar eigen grens; de besparingen in aanloop naar de euro wogen op het sociaaleconomische gemoed; de dotcom-*boom* zorgde voor optimisme én angst voor technologische disruptie en de dioxinecrisis deed ons twijfelen aan de betrouwbaarheid van de markt om in onze basisnoden te voorzien. Vervang die onderwerpen nu door terreuraanslagen, Syrische burgeroorlog, financiële crisis, digitalisering en Volkswagen-gate, en de tijd waarin we leven lijkt plots veel minder uitzonderlijk. Het grote verschil is de situatie van links en het elan van Europa.

Rond de millenniumwisseling was links goed voor ongeveer de helft van de regeringsleiders in Europa, met figuren als Gerhard Schröder en Tony Blair. Met de euro, de aanloop naar een Europese grondwet en de nakende uitbreiding was er perspectief op een 'ever closer union'. Maar met de Derde Weg en de Europese federalisering werden we twee illusies rijker. Dit voortschrijdend inzicht is dan ook het belangrijkste verschil met een kleine 20 jaar geleden.

De desillusie met de Derde Weg en de Europese federalisering draagt een paradox in zich. De Derde

Weg was gebaseerd op het geloof dat we - via sociale investeringen gericht op *empowerment* en *employability* én arbeidsmarkthervorming in de vorm van *flexicurity* - de ongelijkheden voortgebracht door de markt konden terugdringen. Sinds de financiële crisis van 2008 is dat spectaculair mislukt: sociale investering kon niet op tegen de markt. De agenda van links is toen verschoven naar de rechtstreekse aanpak van economische ongelijkheid, door *predistribution* (ingrijpen op de ongelijke loonvorming) én door herverdeling via fiscaliteit. De paradox is dat net nu, met de lage productiviteit en grote diversiteit van nieuwkomers op de arbeidsmarkt, Europese sociale investering meer dan ooit nodig is. Bovendien durven de huidige Europese leiders nauwelijks nog stappen te zetten in de richting van verdere eenmaking. De EU-federalisering zit na mislukte referenda, de opkomst van eurosceptici en de Brexit helemaal in het slop. Nochtans maken de vele crisissen (banken, euro, vluchtelingen) precies nu meer Europa noodzakelijk.

De opdracht om de markt te temmen zodat ze ten dienste zou staan van de Europese welvaartsstaat én de opdracht om met Europese politiek voor vrede, veiligheid en samenwerking te zorgen, is nu rauwer, conflictueuzer en risicovoller dan in de voorbije decennia. We weten dat de vorige aanpak niet meer werkt. Alleen zijn we het nog niet eens over welke nieuwe linkse aanpak dan wel kan werken.

Elke reflectie over de toekomst van links en van de EU moet starten bij de welvaartsstaat, het beschavings- en ontwikkelingsmodel dat van Europa dé plaats maakt waar het voor de meeste mensen het beste leven is. We willen de welvaartsstaat beschermen en verbeteren, omwille van wat die voor de Europese burgers doet, maar ook omwille van de inspiratie die het Europees sociaal model tot ver buiten de grenzen kan opleveren.

VIER VASTSTELLINGEN

12

Hieronder alvast vier vaststellingen als aanzet voor dat debat, vier vaststellingen ook die leiden tot een antwoord op de vragen van Mark Elchardus rond asiel en migratie. De aanloop naar die antwoorden is niet toevallig. Mijn punt is net dat we de asiel- en migratiekwesitie vanuit het perspectief van de welvaartsstaat, hier en in onze buurregio's, moeten benaderen.

Vaststelling 1. De EU zal nooit de politieke drager van de welvaartsstaat worden. Ze moet er zijn om nationale welvaartsstaten te ondersteunen.

De *ever closer union among the peoples of Europe* zal niet leiden tot één gemeenschap of één natie, verbonden door één sociale zekerheid gebaseerd op solidariteit en wederkerigheid. De welvaartsstaat zal nationaal of regionaal blijven. Dat betekent dat essentiële politieke keuzes over sociale verzekering en investering, inkomensontwikkeling, armoede en ongelijkheid de inzet van nationale politieke strijd zullen blijven. De linkse keuze voor de Europese Unie is gebaseerd op de overtuiging dat de EU beter in staat moet zijn om supranationale 'welvaartslekken' aan te pakken dan de afzonderlijke lidstaten. Of de EU daar werkelijk in slaagt, is niet gegarandeerd. Dat is de inzet van de Europese politieke strijd.

De bankencrisis heeft aangetoond hoe mondiale economische krachten de nationale welvaartsstaat

serieuze schade kunnen toebrengen. En vooral hoe zulke mondiale economische bewegingen uiteindelijk veel bepalender zijn voor onze welvaartsstaat dan de Europese beleidscoördinatie rond sociale doelstellingen. De lidstaten kunnen zelf hun sociale keuzes wel maken. Maar wat lidstaten niet zelf kunnen, zijn de mondiale economische risico's afdekken op een manier die lidstaten toelaat om positieve keuzes te maken. De linkse Europese prioriteiten moeten een antwoord zijn op die bedreigingen. Dat betekent onder andere een handelsbeleid dat onze sociale en ecologische standaarden beschermt en uitdraagt; een bankenunie die spaarders en overheden beschermt en de financiële bloedsomloop voor de hele Europese economie verzorgt; een fiscaal beleid dat internationaal mobiel vermogenden en multinationals bij de les houdt; een arbeidsmobiliteit die compatibel is met onze nationale welvaartsstaten en voor opwaartse convergentie zorgt. Die agenda moet duidelijker en offensiever, zo niet dan dreigt de EU haar legitimiteit te verliezen.

De vluchtelingencrisis en de migratiestromen zijn ook zo'n supranationaal risico. Het is duidelijk dat de afzonderlijke aanpak door de lidstaten er niet in slaagt om dit risico om te buigen naar een positief verhaal voor de respectieve welvaartsstaten. Het beleid van de verschillende lidstaten, zowel dat van Duitsland als dat van Griekenland of Hongarije, heeft andere lidstaten voor voldongen feiten gezet. Lidstaten die correct de internationale asielregels toepasten, zoals Zweden en Oostenrijk, zijn daar node mee gestopt. Andere lidstaten zien de aanvragers sterk dalen, zoals België. Uiteindelijk zijn gesloten grenzen het enige stabiele evenwichtspunt gebleken. En toen dat een feit was, is die grens *de facto* verlegd tot in Turkije, in ruil voor een minimale hervestiging vanuit Turkije naar de EU.

Een gezamenlijk asiel- en migratiebeleid dat de Europese welvaartsstaat ondersteunt, samen met een nabuurbeleid dat het Europese sociale model verspreidt tot ver in de buurregio's waar de migratiestromen ontstaan, is dus noodzakelijk. Maar dat staat in schril contrast met het feitelijk onvermogen van het voorbije jaar om tot een akkoord te komen over een gezamenlijk beleid, laat staan akkoorden te doen naleven. Pleiten voor een eengemaakte EU-aanpak lijkt in die context luchtfietserij. Guy Verhofstadt ziet in zijn boek *De ziekte van Europa* (2015) als enige oplossing om de EU bevoegd te maken in plaats van de lidstaten. Ik vrees dat we daar zonder een grondig en diep akkoord over wat migratie met de Europese welvaartsstaten doet en kan doen, zelfs niet zullen geraken. Dit zou ons misschien kunnen lukken zonder Oost-Europa. Een dergelijk gezamenlijk beleid kan het uiteindelijk resultaat zijn, maar eerst moet worden gesproken over een inhoudelijk akkoord over de migratiestromen op langere termijn en de vluchtelingencrisis op kortere termijn. Dat akkoord staat niet op zich maar hangt samen met evaluatie van de sociaaleconomische positie van en de veiligheidssituatie in Europa.

Vaststelling 2. De eurozone-aanpak van de financieel-economische crisis heeft lidstaten uiteen gedreven en solidariteit verzwakt

De vluchtelingencrisis komt bovenop een sociaaleconomische context die in de meeste lidstaten al benard was. De welvaart binnen de eurozone ligt nog steeds onder het niveau van vóór de bankencrisis. De sociale gevolgen in Zuid-Europa zijn immens. Bijna elke regering die verantwoordelijkheid nam in de nasleep van de bankencrisis is naar huis gestuurd. Dat zorgt voor een klimaat waarin solidariteit tussen en binnen lidstaten getest wordt en populisme gedijt.

Zoals de vluchtelingen crisis de verdeeldheid met Oost-Europa blootlegde met gesloten grenzen als gevolg, legde de euro crisis een breuk bloot tussen Noord- en Zuid-Europa, met sociaaleconomische divergentie tot gevolg. Op dat vlak is de euro een mislukking. De idee was dat de euro ons economisch sterker zou maken en voor economische convergentie zou zorgen, maar het tegendeel gebeurde. De draagwijdte van dat feit mag niet worden onderschat. De euro was economisch het vlaggenschip van het Europese project. Als de kost van lidmaatschap dermate is en als Oost-Europese landen erin slagen te convergeren zonder lidmaatschap van de euro, dan sputtert die motor van éénmaking. Dat heeft gevolgen ver voorbij het economisch beleid. Ook de onder mijn eerste vaststelling vastgestelde noodzaak om een meer ééngemaakt asiel- en migratiebeleid te voeren, ontsnapt er niet aan. Zonder succesvolle eurohervorming is er geen perspectief op een nieuw evenwichtspunt voor de EU en dreigt onvermijdelijk desintegratie op meerdere vlakken.

De euro crisis is gepaard gegaan met een uitgesproken moralistisch macro-economisch beleid op aangeven van Duitsland. Zogenaamd deugdzame lidstaten die hun huis op orde hebben, moesten hun spijzieke collega's ondersteunen. Om in aanmerking te komen voor ondersteuning, moesten zij nu eerst eens tonen dat ze konden bezuinigen en structureel hervormen. Feit is dat het bezuinigingsbeleid in de eurozone na de bankencrisis veel heeft bijgedragen tot die mislukking van de euro. Het veroorzaakte een tweede recessie én een nog hogere staatsschuld. Anderzijds is het ook een feit dat de Zuid-Europese lidstaten een zeer gebrekkige welvaartsstaat hadden uitgebouwd, met veel aandacht voor herverdeling op korte termijn en weinig aandacht voor sociale investering op langere termijn. De meeste klassieke sociaaldemocratische partijen maakten die analyse correct en zorgden in regeringen voor beperkte bijsturingen. Maar finaal kozen kiezers in Noord-Europa voor een strenge versie van het bezuinigingsbeleid en in Zuid-Europa voor een duidelijke verwerping ervan, en houden die elkaar Europees in de tang. De euromalaise is een van de belangrijkste bronnen van populisme in de eurozone. Het maakt de politieke besluitvorming instabiel en zaait twijfel over onze eigen welvaartsstaat.

14

Als we de euro willen behouden - wat zeker voor België het uitgangspunt moet blijven - moet ze serieus hervormd en verdiept worden. Over de manier waarop is heel wat literatuur ontstaan in navolging van het zogenoemde 'Vijf presidentenrapport' van juni 2015. Ik ga hier in het bestek van dit artikel niet op in. Hier volstaat om te stellen dat een grondig en diep akkoord over hoe de eurozone de welvaartsstaten die er deel van uitmaken beter kan ondersteunen, noodzakelijk is. Zo'n akkoord zal belangrijke keuzes vergen over hoe we op korte termijn met de conjunctuur omgaan en hoe we mekaar op korte termijn verzekeren, en ten tweede hoe we op lange termijn investeren in productiviteitsgroei en via welke instrumenten we daarvoor op elkaar kunnen vertrouwen. Voor sociaaldemocraten in de EU is het van levensbelang dat het eurozonebeleid omgebogen wordt naar een versterking van de welvaartsstaat door deze beter te beschermen tegen crisissen en te mikken op productiviteitsgroei op lange termijn. Als men er niet in slaagt aan te tonen dat solidariteit tussen EU-lidstaten en binnen de lidstaten op langere termijn de welvaart verhoogt, wordt het draagvlak voor de sociaaldemocratische welvaartsstaat zelf aangetast. Bovendien moet de eurohervorming de Zuid-Europese lidstaten een nieuwe kans bieden om er sociaaleconomisch terug bovenop te komen door de uitbouw van een meer duurzame welvaartsstaat.

Vaststelling 3. Het huidige Duitse leiderschap is niet vol te houden.

In zowel de eurocrisis als de vluchtelingencrisis van de voorbije jaren heeft Duitsland een centrale rol gespeeld. In de eurocrisis is het door Duitsland voorgestane beleid schadelijk gebleken voor de Zuid-Europese lidstaten. In de vluchtelingencrisis is Duitsland onmachtig gebleken ten opzichte van de Oost-Europese. Het resultaat is een intens verdeeld Europa. Het enige overblijvende leiderschap in Europa is gehavend uit de crisissen gekomen. Het Duitse leiderschap alleen is niet bij machte om de crisis van de Europese welvaartsstaten op te lossen. Daarmee zitten we in een nieuwe situatie.

Vroeger was de Frans-Duitse as de spil van de eerste 50 jaar eenmaking van Europa, maar die rol is uitgespeeld. Vandaag is die as helemaal scheefgetrokken. Sinds de jaren 2000 zit Frankrijk, samen met Italië, in een langdurige stagnatie. Het Franse leiderschap in Europa heeft niet veel in de aanbieding: zowel de economische als de sociale prestaties van de Franse welvaartsstaat zijn pover. Zelfs het enige 'langetermijnlichtpunt', namelijk het feit dat Frankrijk nog altijd de grootste bevolkingsgroei kent, baart zorgen door de sociale immobiliteit die de Franse welvaartsstaat kenmerkt. Het is de arme bevolking die toeneemt en er lijkt geen succesvolle strategie van sociale investering voorhanden om daar een troef van te maken.

Duitsland daarentegen verkeert in *Wunder vorm*. Nadat Duitsland de 'zieke man van Europa' genoemd werd en *Reformstau* in 1997 het woord van het jaar werd, timmerden de Duitsers opnieuw aan hun welvaartsstaat. Het werd een spectaculair succes. De werkloosheid was nog nooit zo laag, en dat ondanks miljoenenimmigratie uit het oosten. Duitsland vermeed een recessie door export naar de opkomende landen en boekt begrotingsevenwicht na begrotingsevenwicht, terwijl andere lidstaten met moeite onder de 3% begrotingstekort geraken. Allicht was die politieke en economische context mee bepalend voor het zelfvertrouwen waarmee Duitsland dacht de eurocrisis en de vluchtelingencrisis naar haar hand te zetten. Lidstaat in schulden crisis? Gewoon doen zoals Duitsland en dan lost het zich op. Vluchtelingen uit Syrië? Gewoon de regels toepassen en we krijgen dat voor mekaar. Angela Merkels '*Wir schaffen das*' was even goed uitdrukking van dat zelfvertrouwen dan de ethische positie die er nu soms wordt van gemaakt.

15

Door zo voortvarend op te treden heeft Duitsland andere lidstaten het nakijken gegeven. Maar vergis u niet. De houdbaarheid van het nieuwe Duitse wonder is eerder beperkt. Duitsland heeft de kortetermijnwinst geplukt van een lagelonenbeleid (mee ingegeven door arbeidsmigratie uit het oosten), turbogroei van de opkomende landen, desinvestering in haar infrastructuur en beginnende vergrijzing. De gevolgen zijn navenant: oudere Duitsers zijn spaar-geobsedeerd na de vermindering van hun pensioenen, terwijl nieuwkomers en jonge Duitsers werken aan zo'n lage lonen dat het aantal werkende armen evenredig is gestegen met de dalende werkloosheid. Bovendien hebben de Duitsers zo de rest van de eurozone economisch naar beneden getrokken, waardoor de export naar de belangrijkste Duitse markt, namelijk de eurozone zelf, verzwakte. De sociaaleconomische motor achter de Duitse dominantie sputtert.

De voorbije jaren hebben alle lidstaten zich moeten aanpassen aan de Duitse welvaartskeuzes. Op dit moment is in Duitsland zelf een correctie aan de gang. Een van de lessen uit de euro- en vluchtelingen-

crisis is dat het ook in het belang van Duitsland is om nieuwe afspraken te maken. Haar leiderschap is anders niet vol te houden. Een nieuwe economische tegenmacht is nodig. Kleinere buurlanden hebben er belang bij dat Frankrijk en Italië eindelijk hun sclerose afschudden, maar evenzeer dat Duitsland zijn eenzijdige economische koers bijstuurt. Die economische Europese tegenmacht zal niet vanzelf vorm krijgen. Precies daarom moeten sociaaldemocraten inzetten op de onvermijdelijke hervormingen die er aan zitten te komen. Het Frans-Duitse leiderschapsvacuüm opent mogelijkheden. Het vraagt dat de Europese sociaaldemocraten hun samenwerking verstevigen en dat er meer bepaald met de Duitse en Franse kameraden intensief aan een nieuwe verstandhouding wordt gewerkt.

Vaststelling 4. Het vrededividend is op. Er komt geen Pax Europeana zonder versterkt veiligheidsbeleid.

Aan de grenzen van de EU en in haar buurlanden is het onveiligere dan ooit tevoren. Het aantal doden door geweld is hoger, de conflicten talrijker en de democratische vrijheden beperkter. Geen wonder dat een groot deel van de bevolking aan de niet-Europese kant van de grens niet liever wil dan zich in (West-)Europa vestigen. Het Syrische conflict is de meest gruwelijke variant en via terreur wordt dat conflict naar onze welvaartsstaat zelf teruggebracht. Onze buurregio's stabiliseren en pacificeren begint met de beveiliging van onze eigen welvaartsstaat, onze eigen grenzen en onze levens hier.

Het klinkt gek voor een continent dat ooit bijna de hele wereld koloniseerde en de wereldzeeën domineerde, maar Europa zal opnieuw moeten leren om de vrede in een wijde periferie rondom zich af te dwingen. Dit keer kunnen we niet op de Amerikanen terugvallen. De Pax Europeana gaan we zelf moeten afdwingen. Dat is niet in het minst een opgave voor links. We moeten beseffen dat het vredesdividend op is en dat we aan het begin van een periode van hogere veiligheidsuitgaven staan. De beveiliging van de EU en de buurregio's zal handenvol geld kosten, zeker als we het verstandig, humanitair en duurzaam willen doen. Het alternatief voor de mislukkingen van het bommenwerpen van Libië tot Afghanistan is niet noodzakelijk makkelijker en goedkoper, en het zal opnieuw meer samenwerking binnen Europa vergen.

16

Ten eerste, dit betekent humanitaire *safe havens* afdwingen met *boots on the ground*, massale investering in *goodwill* als *soft power* en agressieve regimes indammen door afschrikking. Ten tweede, militaire interventie ondergeschikt houden aan een politiek plan voor vrede betekent ook dat niet-interveniëren (zoals in Syrië) humanitaire drama's en vluchtelingenstromen creëert. Dat is een grote uitdaging voor het humanitair universalisme van Europees links. Ten derde, dat betekent ook handelen met ongemakkelijke partners zoals Turkije. De tijd dat we met een belofte voor EU-lidmaatschap konden disciplineren, is voorbij. Met uitzondering van de Balkan-landen moet we stoppen met uitbreiden. De *European neighbourhood policy* zal een meer strategische en geopolitieke invulling moeten krijgen. Ten slotte, door de kost van pacificatie is het van essentieel belang instabiliteit te vermijden. Zo moet het deel zijn van een linkse veiligheidsagenda om onze handelsbalans minder positief te maken voor olie- en gasexporterende sponsors van instabiliteit in onze achtertuin. We transfereren nu immers jaarlijks honderden miljarden dollar naar landen die de Pax Europeana frustreren of bestrijden.

Er zit ook een belangrijke kans in. In de vorige punten gaf ik aan waarom een sterke EU, een her-

vormde euro en een bijgesteld Duits leiderschap van belang is om de welvaartsstaten te verstevigen. Dat zijn argumenten die vooral aantrekkelijk zijn voor de West-Europese sociaaldemocraten. Veel van de verdieping op vlak van Europese eenmaking zou heel snel kunnen leiden tot een kern-Europa en een Europa van twee snelheden. De nieuwe onveiligheidskwestie voegt een extra dimensie toe. Het maakt duidelijk dat we er in het westen belang bij hebben om onze grenzen te verduidelijken, de buurlanden te pacificeren en te stabiliseren. Een kern-Europa zonder de oostelijke lidstaten dreigt die grens vooral dichterbij te brengen zonder extra invloed in het proces. Maar ook omgekeerd: de ervaring van de Oostgrens en het gemak van migratie binnen de Unie moet de Oost-Europese landen toch doen besluiten dat het beter is om deel van de club te zijn dan er net buiten te liggen. De onveiligheidskwestie is dus een belangrijke reden voor iedereen om tot een nieuw, diepgaand akkoord te komen over de essentie van de Unie op sociaal, economisch en veiligheidsvlak.

De verdieping van de EU is noodzakelijk op de vele genoemde vlakken, van fiscaal beleid over de euro tot migratie- en veiligheid. Die verdieping moet er komen en liefst met de Oost-Europese lidstaten aan boord. Anders dreigt de onveiligheidsgrens op langere termijn dichterbij te komen in plaats van verder van de EU te liggen. In de volgende jaren, tegen de Europese verkiezingen van 2019, moet blijken of diepere samenwerking met de Oost-Europese lidstaten een haalbare optie is. Anders zal de verdieping zonder hen moeten gebeuren.

WAT NU TE DOEN MET DE VLUCHTELINGENCRISIS EN MIGRATIESTROMEN?

Wat betekent al het voorgaande nu voor de vragen die Mark Elchardus stelt over asiel en migratie in zijn artikel 'Hebben Europa en links nog een toekomst?'. De Europese welvaartsstaat wordt vanop grote afstand gezien als een haven van vrijheid, vrede en ontwikkeling. Hoe imperfect ook, de EU is met haar welvaartsstaten een *force for the better*. Dat impliceert twee zaken.

17

Ten eerste is het in ieders belang dat die kracht voor vrede, vrijheid en ontwikkeling intact blijft. De welvaartsstaat moet dus ook zelf beschermd worden, precies om zijn rol te blijven spelen voor burgers ervan én voor de rest van de wereld. Ten tweede sluit dit uit dat iedereen voor altijd binnen kan. Open grenzen zouden de welvaartsstaat immers kapot maken. En snel. Alleen al door het Syrische conflict zou het een onmiddellijke verhuizing van meer dan 10 miljoen mensen impliceren. Tel er de anderen bij en binnen het jaar reizen 20 miljoen nieuwkomers de EU binnen. De ontwrichting van zo'n verhuizing zou onze welvaartsstaat in die mate aantasten dat het zou ophouden te bestaan als instrument van vooruitgang. Niet alleen voor onszelf, maar ook voor zij die we er duurzaam mee willen helpen. Heel de '*wir schaffen das*'-polemie is daartoe te herleiden. Want natuurlijk kunnen we de huidige toestroom aan, maar dat lukt niet zonder filters. Alleen nemen die filters nu de vorm aan van mensensmokkelaars, verdrinkingsdoden in de Middellandse Zee, Hongaarse hekkens of een frustrerend lappendeken van toepassingen van het asielrecht. Echte open grenzen *schaffen wir nicht*.

Open grenzen bevredigen het universalisme van onze waarden, maar werken niet. Gesloten grenzen daarentegen frustreren ons humanitair universalisme, maar blijken wel effectief. Sinds de EU-grenzen dicht zijn, is het aantal asielzoekers terugggevallen. Dat is een feit. Orbans politiek is afschuwelijk,

maar werkt als de enige agenda is om vluchtelingen buiten te houden. Het probleem van het Hongaarse hek is dat Hongarije alleen heeft beslist over de invulling van onze buitengrens en dat het een onmenselijke en onwettelijke versie is van wat onze buitengrens zou moeten zijn. Daarom is het net aan links om de buitengrenzen bij wijze van spreken over te nemen. Investering in duidelijke, beveiligde buitengrenzen is nodig als deel van een gemeenschappelijk migratiebeleid ter bescherming en ondersteuning van onze welvaartsstaat. Het is aan links om meest werkbare toepassing van onze internationale humanitaire verplichtingen te bedenken en er draagvlak voor te vinden. Want met rechts zijn de grenzen gewoon dicht.

Mark Elchardus stelt in zijn artikel terechte vragen over het onderscheid tussen asiel en migratie. Vanuit de principes van onze welvaartsstaat moeten we een nieuw evenwicht vinden tussen twee soorten instroom. Eén: de opvang van oorlogsvluchtelingen gekenmerkt door 'grote aantallen, vooral humanitair en kortstondig met focus op terugkeer'. Twee: daarnaast een migratiekanaal naar de EU gekenmerkt door 'beperkt in aantal, vooral economisch gefundeerd, langdurig met focus op integratie in de welvaartsstaat'. Die twee kanalen moeten naast mekaar kunnen bestaan en altijd open zijn. Dat evenwicht werkt verhelderend ten aanzien van de verwarring waar het debat in verzeild is geraakt. Neem bijvoorbeeld het argument dat de vluchtelingenstroom positief zal zijn voor de economie en dus de welvaartsstaat. Dat klopt op langere termijn voor economische migranten, maar is onmogelijk hard te maken voor grote groepen oorlogsvluchtelingen. De Europese welvaartsstaten hebben die mensen op korte termijn niet nodig, maar zij hebben ons nodig. En dus moeten we ze helpen. Door te helpen doen we onze humanitaire plicht, tonen we wat Europese solidariteit vermag en ondersteunen we de heropbouw van hun thuis en onze buurregio na het conflict.

18

Zo'n helder onderscheid tussen het vluchtelingen en het migratiekanaal geeft ook een duidelijker plaats aan het onthaal-, integratie- en terugkeerbeleid. Nu lijkt het beleid in de richting te gaan van permanent verblijf voor niemand en krampachtig strenge integratie-eisen voor iedereen. Zogezegd als reactie op het links beleid van verblijf voor iedereen en integratie-eisen voor niemand. Los van het feit dat dat cliché al lang niet meer klopte - indien het ooit heeft geklopt - dreigt nu het risico te ontstaan van impliciete stigmatisering, intolerantie en discriminatie voor iedereen die van vreemde afkomst is. Duidelijkere, gemeenschappelijke en afdwingbare statuten van oorlogsvluchteling en van migrant op niveau van de EU moeten gepaard gaan met even duidelijke onthaal- en integratieverwachtingen en -inspanningen in de lidstaten. Er is ondertussen consensus ontstaan dat het integratiebeleid explicieter en resultaatgerichter moet. Het is even belangrijk dat we op basis van een consensus over de verwachtingen die we vanuit onze welvaartsstaat stellen ten aanzien van respectievelijk oorlogsvluchtelingen en migranten, meer ontspannen kunnen omgaan met diversiteit.

Het terugkeerbeleid is de andere kant van de toepassing van een menselijk asiel- en migratierecht. Wie er geen (meer) heeft, komt er niet in of keert terug. Een van de onopgeloste uitdagingen van het huidige asielbeleid is hoe we meer dan 500.000 mensen die finaal niet erkend zullen worden als vluchteling zullen doen terugkeren en hoe erkende vluchtelingen zouden terugkeren mocht het conflict in de eerstvolgende jaren worden opgelost. Eerst naar de EU komen om terug te keren, is een dure en veelal gevaarlijke omweg. Daarom gebeurt de bepaling van wie recht heeft waarop best aan

de buitengrens of in een veilig derde land. Zoals eerder betoogd in onze blogtekst 'Onbehaaglijke feiten over de vluchtelingen crisis' (op www.defeiten.s-p-a.be) is het van belang voor de geloofwaardigheid van het hele beleid dat de voorwaarden voor veilig derde land status correct en aantoonbaar zijn vervuld. Een correct terugkeerbeleid voor vluchtelingen is ook belangrijk om het vertrouwen in het permanent verblijf van migranten te vergroten. Het laat toe om één van de zwakste programmapunten van rechts, de massale terugkeer van in de EU verblijvende migranten, te beantwoorden met een duidelijk, gelegitimeerd en transparant statuut voor migranten van wie het verblijf niet in vraag moet worden gesteld.

Ten slotte stelt Mark Elchardus vragen over de wettelijke modaliteit van ons asiel- en migratiesysteem. Om de buitengrenzen gemeenschappelijk te bewaken, een duidelijke, wettelijke en onderscheiden instroom van vluchtelingen en migranten te realiseren en een daarbij horend correct terugkeer-, onthaal- en integratiebeleid te organiseren, moeten allicht richtlijnen worden aangepast en verdragen anders worden toegepast. Maar dat is niet de essentie. De wettelijke omkadering moet de politieke keuzes volgen niet omgekeerd. Met de huidige wetten zijn de grenzen dicht, bestaat de Schengenzone *de facto* niet meer en negeren lidstaten hun Europese verplichtingen zonder gevolg. Lidstaten zetten hun medelidstaten en de hele Unie voor voldongen feiten. Dus om een menselijker, effectiever en duurzamer asiel- en migratiebeleid op te zetten zullen we op basis van Europese akkoorden het wettelijk kader moeten hervestigen.

GEEN TOEKOMST VOOR DE EU ZONDER SAMENWERKING VAN EUROPEES LINKS

De Europese uitbouw van een nieuw asiel- en migratiebeleid zal gelijktijdig moeten lopen met het versterken van de welvaartsstaten door de EU, het verdiepen van de Eurozone en het vestigen van een nieuw veiligheidsbeleid. Links moet daar niet alleen vragende partij voor zijn. We moeten daarbij het voortouw in nemen. Onze welvaartsstaten zijn niet afdoende geholpen met de huidige EU. Maar zonder hervormde EU zijn we nog meer blootgesteld aan supranationale economische krachten én is het bovendien makkelijker om ons op korte termijn van vluchtelingen- en migratiestromen af te sluiten. Precies zoals rechts het graag wil. Dus we moeten actief werken aan die hervormingen.

19

Het is bovendien zowel in ons als in hun belang dat lidmaatschap van die hervormde EU best ook een doorstart voor de lidstaten van het zuiden en het oosten betekent. Het is niet zeker dat dat meteen met alle lidstaten lukt. De Europese sociaaldemocraten kunnen dit niet alleen. Om een verbindende rol te spelen tegen de achtergrond van het Frans-Duitse leiderschapsvacuüm, de nieuwe linkse formaties in Zuid-Europa en de nieuwe rechtse regimes in Oost-Europa moeten we een bredere coalitie maken in Europa. Maar de Europese sociaaldemocraten kunnen daarin wel het verschil maken. Want zonder de focus op de welvaartsstaat doorheen de verschillende hervormingen dreigt alleen verdere desintegratie van de EU.

Lang leve grenzen!

Mark Elchardus

Redactielid *Samenleving en politiek* en socioloog

Jan Cornillie schreef in het aprilnummer van Samenleving en politiek een heldere en - geen gemakkelijke opdracht in deze tijden - al met al optimistische bijdrage over Europa, links en de vluchtelingencrisis. Ik ben het grotendeels eens met de standpunten die Cornillie inneemt in zijn artikel, maar wil toch drie punten van debat aanreiken waarmee ik het oneens ben. Ze gaan over de continuïteit met het verleden, over de kern van ons samenlevingsmodel, en vooral over de normatieve grondslag van linkse standpunten over migratie en asiel. Linkse waarden kunnen slechts worden verwezenlijkt binnen grenzen en via het trekken en bewaken van grenzen; de grenzeloze wereld is een wereld zonder waarden.

20

Wat de vluchtelingenproblematiek betreft, neemt Jan Cornillie een aantal moedige posities in, gericht op het verminderen van menselijk leed. Bij het aanpakken van die problematiek dient volgens hem het behoud van ons sociaal model voorop te staan. Volgens Cornillie is de kern van dat model de welvaarts- of verzorgingsstaat. Hij is daarom van oordeel dat men asiel- en migratiekwesities vanuit het perspectief van de welvaartsstaat dient te benaderen. In die benadering krijgt ook de geopolitieke dimensie weer een meer centrale plaats, met inbegrip van de militaire slagkracht nodig om te verhinderen dat mensen moeten vluchten of alleszins om hen *safe havens* te kunnen bieden. De bepleite aanpak veronderstelt dat we onze buitengrenzen effectief leren bewaken, op een eerlijke manier het verschil maken tussen migranten en vluchtelingen en voor elk een gepast beleid ontwikkelen. Elk van die keuzes verdient nog uitwerking en verduidelijking, zeker, maar door die standpunten in te nemen zet de directeur van de studiedienst van de sp.a een belangrijke stap in het uittekenen van de krachtlijnen van een sociaaldemocratisch beleid.

Ik ben het grotendeels eens met de standpunten die Jan Cornillie inneemt in zijn artikel. Het is een verademing duidelijke standpunten te horen, gestoeld op een realistische, alleszins expliciet verwoor-

de inschatting van de situatie. Toch ben ik over drie punten met hem oneens. Ze betreffen: de continuïteit met het verleden, de kern van ons samenlevingsmodel, en vooral de normatieve grondslag van linkse standpunten over migratie en asiel.

BEEN THERE, SEEN THAT

Jan Cornillie kadert zijn bijdrage in een *been there, seen that*: dit is heus niet de eerste grote crisis, we hebben het al allemaal eens meegemaakt. Dat standpunt werd, specifiek met betrekking tot de vluchtelingen crisis uitgebreid verdedigd in een tribune van de Leidse hoogleraar sociale geschiedenis Leo Lucassen (*Trouw*, 11/04/2016). We kregen al eerder van die golven vluchtelingen over de drempel (door de val van de Shah in Iran, de oorlog in Afghanistan, de Amerikaanse invasie van Irak, de crisis in Somalië, het uiteenspatten van Joegoslavië, ...). Niks nieuws onder de zon dus.

Die stelling, plausibel op het eerste gezicht, snijdt geen hout. *Ten eerste*. Bij de eerste vluchtelingen-golf zegt iedereen 'tiens, wat gebeurt er nu toch in de wereld', bij de tweede 'tiens, dat herhaalt zich', inmiddels weet iedereen dat het om een structureel kenmerk van de hedendaagse wereldwanorde gaat. Wie zich enigszins informeert weet ook dat weer bijna een half miljoen vluchtelingen opgehoopt zitten aan de Libische kust, goed 300 kilometer van de Europese buitengrenzen, in een gebied gecontroleerd door zwaarbewapende milities waarvan er heel wat trouw hebben gezworen aan IS. Dat is een heel andere situatie dan die waarin gesecculariseerde Persen vluchtten voor de Islamitische Republiek van Khomeini. *Ten tweede*. Die golven werken cumulatief. Stroom na stroom wordt opgestapeld tot een inmiddels omvangrijke uit vlucht en migratie geboren diaspora, die daarenboven maar moeizaam in de samenleving wordt opgenomen, waarvan de werkzaamheid laag, de werkloosheid en de bijstandsafhankelijkheid ontmoedigend hoog blijven. *Ten derde*. De vorige golven kwamen in een periode waarin velen terecht vaststelden dat zich steeds meer maatschappelijke problemen aandienen die slechts internationaal of transnationaal konden worden opgelost. Daarvoor werd toen de hoop op Europa gevestigd. We leefden toen inderdaad nog in een Europa van de hoop. Vandaag leven we in een Europa van de ontgoocheling. Dat maakt een hemelsbreed verschil: transnationale problemen zijn geen vector van integratie, van 'Europese constructie' meer, maar gewoon een oorzaak van machteloosheid en eurosceptis. *Ten vierde*. Er waren bij de vorige vluchtelingenstromen ook al veel moslims, maar de houding tegenover de moslims is inmiddels veranderd. Het valt nu haast iedereen op dat moslimsamenlevingen hun mensen toch wel slecht behandelen, ze dikwijls massaal op de vlucht jagen of nagenoeg dwingen tot emigratie uit economische nood. De vluchtelingen en migranten vinden het hier beter - anders zouden ze niet komen - maar een niet onaardig aantal van hun afstammelingen put inspiratie uit het salafisme en andere extremismen en zou deze samenleving graag boetseren naar het beeld en de gelijkenis van de samenlevingen waaruit hun ouders en grootouders zijn weggelopen. Velen van de oorspronkelijke inwoners van die landen zien dat niet zitten. De houding tegenover de moslims is mettertijd negatiever geworden en die negatieve, afwijzende houding wordt recent nog versterkt door de angst voor terreur.

De situatie nu is volkomen, radicaal verschillend van die van twintig jaar geleden. *Been there, seen that...* 't klinkt stoer, een beetje hautain ook, maar is de slechtst denkbare gids om de hedendaagse uitdagingen aan te gaan. Het verleden reikt ons, spijtig genoeg, niet veel handvaten aan om secuur met het heden om te gaan.

DE VERZORGINGSSTAAT

Volgens Jan Cornillie is de welvaarts- of verzorgingsstaat de kern van ons samenlevingsmodel en moet migratie en asielbeleid daarom op het behoud van de welvaartsstaat worden afgestemd. Daar valt heel veel voor te zeggen, maar om een juist beeld te hebben van waarop we asiel- en migratiebeleid moeten afstemmen, dienen we een meer omvattende reeks instellingen te beschouwen als de kern van ons samenlevingsmodel. We zijn een verzorgingsstaat, zeker, maar ook een seculiere staat, een rechtsstaat en een democratische staat. Het is omdat we dat zijn, hoe onvolkomen soms ook, dat mensen massaal naar hier vluchten.

Vandaar de evidente basisregel om te oordelen over migratie. Migratie kan slechts in de mate dat zij compatibel is met en kan bijdragen tot de ontplooiing van dat samenlevingsmodel: van de verzorgingsstaat, de rechtstaat, de seculiere staat en de democratie. Asiel is nog een ander probleem. De rechtmatigheid van asiel ligt in het motief van de vlucht, niet in de aard van de bestemming, maar de wijze waarop met asiel en integratie wordt omgegaan, dient maximaal afgestemd op het behoud en de ontplooiing van het hier moeizaam over de generaties heen opgebouwde samenlevingsmodel.

DE NORMATIEVE GRONDSLAG

Voor de verdere uitwerking van een sociaaldemocratisch beleid rond migratie en asiel moeten we kunnen steunen op duidelijke normatieve uitgangspunten. Daarover heerst de grootste onduidelijkheid. Dat blijkt ook uit de bijdrage van Jan Cornillie. ‘Open grenzen,’ zo schrijft hij, ‘bevredigen het universalisme van onze waarden, maar werken niet. Gesloten grenzen frustreren ons humanitair universalisme maar blijken wel effectief’. Zo’n uitspraak suggereert dat het voorgestelde beleid een compromis is met (haast een verraad van) onze waarden in naam van doeltreffendheid. Ongeveer alles wat verkeerd kan zijn, is verkeerd aan die uitspraak en die zienswijze.

22

Ten eerste wordt de indruk gewekt dat we moeten kiezen tussen open en gesloten grenzen, terwijl dat de extremistische (en gelukkig marginale) posities zijn, niet zelden ingenomen en verdedigd door lunatiekers en fanaten. Binnen de perken van de redelijkheid gaat het niet om open of gesloten grenzen, maar om grensafbakening, om de mate van grensafbakening en de wijze van grensafbakening. Het gaat om de integriteit, de zelfbeschikking en de uitbouw van de gemeenschappen die proberen zich af te bakenen door middel van een nationale staatsgrens of een buitengrens van een transnationale groepering van staten.

Omdat we veel gemakkelijker dan voorheen kunnen communiceren met bijna iedereen op de planeet en omdat velen van ons zich frequenter en sneller en over grote afstanden verplaatsen, ontwikkelen een aantal mensen het losgezongen-toeristenperspectief: zij hebben de indruk dat de wereld slinkt, één groot dorp wordt, en dat grenzen vervagen en verdwijnen. Men ontgaat een detail. De voorbije veertig jaar kwamen er 68 onafhankelijke staten bij. Gemiddeld eentje om de 7 maanden. Over de laatste kwart eeuw werden 30.000 km nieuwe staatsgrenzen getrokken. Bijna steeds doen mensen dat omdat zij hopen op die manier een gemeenschap te kunnen vormen, die zich naar eigen inzicht kan inrichten, die respect kan afdwingen voor haar onafhankelijkheid en integriteit.

Welk ‘universalisme’, laat staan welk ‘universalisme van onze waarden’, zou worden bevredigd door die grenzen te openen, poreus te maken, de hoop op zelfbeschikking te fnuiken, het project

van gemeenschapsvorming onmogelijk te maken, de integriteit van de aldus afgebakende staten te schenden? Elk van die handelingen zou toch indruisen tegen waarden als vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid? Overigens begrijp ik een uitdrukking als 'universalisme van onze waarden' niet. Vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid bijvoorbeeld zijn zeer lokale waarden, gegroeid in een welbepaalde beschavingscontext en daar nog maar moeizaam en gedeeltelijk verwezenlijkt. Wij vinden dat het goed leven is met die waarden, hopen daarom dat zij zich verspreiden. Wij beschouwen ze als universaliseerbaar, hopen dat ze ooit universeel zullen worden, maar voorlopig zijn het kwetsbare en betrekkelijk lokale waarden in een wereld waarin veel krachten gericht zijn op het beperken van vrijheid, het scheppen van ongelijkheid en het zaaien van haat en verdeeldheid.

Het zijn die krachten die de integriteit en de zelfbeschikking van de staten ondergraven. Men kan, zoals Wolfgang Streeck dat in zijn boek *Buying Time* (2014) doet, het marktvolk en het staatsvolk onderscheiden. Het marktvolk, dat zijn de mensen met veel geld, die aan landen kunnen lenen, die de rente op die leningen kunnen bepalen, die daarom een grote invloed uitoefenen op het economische en sociale beleid van landen en op die manier daadwerkelijk de integriteit van gemeenschappen en de zelfbeschikking van landen ondergraven, grenzen poreus maken, openen voor de verplaatsingen van kapitaal, goederen, diensten en mensen. Het staatsvolk zijn de inwoners van staten. Zij bestaan bij gratie van grenzen. De grenzen maken dat burgers die afdwingbare rechten hebben (niet omgekeerd). Het lot van die burgers is verbonden met het afbakenen en handhaven van de grenzen. De invloed van het staatsvolk loopt niet via kapitaal, maar via opinie en verkiezingen. Zij zijn afhankelijk van democratie en van de rechtstaat om een invloed te hebben op hun gemeenschap. Enkel via die weg kunnen zij hun lot in eigen handen nemen, greep krijgen op hun leven. Het grote conflict van de laatste halve eeuw is dat tussen die twee krachten geweest en het is duidelijk dat het marktvolk verschillende rondes heeft gewonnen, de staten heeft verzwakt, de grenzen in grote mate heeft geopend. Het is mij een raadsel waarom Jan Cornillie dat marktvolk een monopolie wil geven op onze waarden en het afbakenen en bewaken van grenzen beschouwt als een compromis, een verraad haast van onze waarden.

Onze waarden kunnen slechts worden verwezenlijkt binnen grenzen en via het trekken en bewaken van grenzen. De grenzeloze wereld is een wereld zonder waarden. De kansen op de verspreiding of universalisering van de waarden waaraan we gehecht zijn, worden vernield door grenzen te openen, door het staten onmogelijk te maken een democratische, seculiere verzorgingsstaat en rechtsstaat te zijn. De enige kansen op universalisering van die waarden liggen in hun verwezenlijking binnen staten en hun verspreiding vanuit staten, via *internationale* samenwerking en *transnationale* ontwikkeling. Duidelijk afgebakende en bewaakte grenzen (en dat is iets helemaal anders dan gesloten grenzen) zijn de voorwaarde, de harde grondslag van een streven naar onze waarden en naar hun universalisering. Het openen van grenzen is de ontkenning van onze fundamentele waarden omdat het mensen de kans ontnemt om via het afbakenen van een gemeenschap te streven naar democratie, rechtsstaat, secularisme en verzorgingsstaat.

Kijk toch naar de wereld. De mensen vluchten niet uit staten die zich ontwikkeld hebben tot rechtsstaat, verzorgingsstaat, democratische staat en seculiere staat. Zij vluchten *naar* landen die daarin geslaagd zijn. Zij vluchten uit staten die daar niet in geslaagd zijn. Meer nog, zij vluchten uit staten die falen staat te zijn in de meest elementaire betekenis, die er niet in slagen hun monopolie op ge-

weld effectief te handhaven. Wie in die wereld grenzen wil openen, draagt bij tot de vernieling van democratie, van rechtsstaat, van verzorgingsstaat en seculiere staat; draagt bij tot de vernieling van de kansen om functionerende staten te bouwen. We moeten vluchtelingen opvangen. Zij zijn het gevolg van een onvolkomen wereld. Maar dat is niet de kern van socialistisch internationalisme. Die kern bestaat er niet in de meest ondernemende mensen te helpen van land te veranderen; wel van hen te helpen hun land te veranderen, zozeer te veranderen dat zij daar willen leven, daar hun kinderen willen zien opgroeien.

Internationaal socialisme versus fobisch eurocentrisme

Stephen Bouquin

Gewoon hoogleraar sociologie, Universiteit Evry-Parisud en auteur van *Helemaal Anders* (Critica, 2015)

“Het is een illusie te denken dat het Europees grensbeleid onze welvaart en welzijn gaat beschermen. De gesloten grenzen van Fort Europa hebben tot dusver geen enkel euro meer opgeleverd aan sociale zekerheid noch aan economische groei.”

Yanis Varoufakis @ #LetThemIn - Vienna conferentie

25

De redactie van dit tijdschrift vroeg mij te reageren op de bijdragen van Mark Elchardus (Sampol, maart 2016 en mei 2016) en Jan Cornillie (Sampol, april 2016) met betrekking tot Europa en de vluchtelingencrisis. Gezien ik op heel wat vlakken niet akkoord ga met beide auteurs verkies ik mijn eigen standpunt te beargumenteren in plaats van een nauwgezette kritiek uit te schrijven van anderen standpunten. Weg met de flinkse ontsporing; tijd voor een internationaal eco-socialisme.

BELEID GERICHT OP VREDE, ONTWIKKELING EN DEMOCRATIE

Aan de basis van de vluchtelingencrisis ligt een reeks van oorlogen waarbij EU-lidstaten en NAVO-landen rechtstreeks betrokken waren of zijn. Onder het mom van een oorlog tegen terrorisme (9/11) werden oorlogen gevoerd om regimes te installeren of te ondermijnen, en aldus de controle over strategische aardoliereserves te verzekeren. Imperialisme bestaat nog steeds. De Bush-administratie zocht zelfs geen alibi meer bij de VN. Zeer terecht stelt Jeremy Corbyn dat Tony Blair medeplichtig is aan een stille volkerenmoord en misdaden tegen de mensheid. De opeenvolgende interventies hebben in Irak alleen al 1,3 miljoen dodelijke burgerslachtoffers veroorzaakt.

Ook in Syrië speelde het Westen een onkiese rol. Wat begon als hardhandige repressie en een bur-

geroorlog liep vanaf 2012 totaal uit de hand toen Europese mogendheden - samen met Turkije en Saoedi-Arabië - een *regime change* wilden forceren. Allerhande jihadistische milities werden bewapend, vooral door Turkije en de golfstaten. Na vijf jaar burgeroorlog is het dodental in Syrië opgelopen tot 400.000. Zes miljoen Syriërs hebben hun land verlaten. Zolang men inzet op een *regime change*, de zogenaamd gematigde jihadisten blijft bewapenen en de afwezigheid van Koerdische vertegenwoordiging in de onderhandelingen in Genève aanvaardt, zal er geen vrede komen en zullen mensen blijven vluchten.

Internationale socialisten doen er goed aan hun ogen niet te sluiten voor de oorlogen en de hoogdringende noodzaak een beleid te voeren gericht op vrede, ontwapening, ontwikkeling en democratie. Een onmiddellijk embargo op wapenhandel met alle betrokken partijen is de eerste dringende maatregel. Een vredesconferentie met alle betrokken partijen een must. Het sociaal handvest van Rojava, de verzamelnaam voor de kantons onder Koerdisch zelfbestuur in het noorden van Syrië, biedt een blauwdruk voor een seculier en democratisch alternatief met erkenning van de verschillende talen, culturen en religies alsook gendergelijkheid tussen man en vrouw. Een socialistische internationale zou om te beginnen het Rojava-model kunnen erkennen en steunen. Al zal Erdogan daar niet blij over zijn. Feit is dat ook zijn land aan het Syrianiseren is. Turkije is geen veilig land meer. Het is een van de redenen waarom de EU-Turkije deal onaanvaardbaar is. Net als het feit dat push-backs niet helpen omdat de route's zich gewoon verplaatsen, zoals de toenemend aantal vluchtelingen vanuit Libië bewijst (40.000 enkel in de maand mei en meer dan 1.000 doden sinds eind april 2016).

DIT IS EEN HUMANITAIRE CRISIS

Sommigen verbinden de vluchtelingenkwestie met de terreurdreiging en de aanslagen in Europa.

26

Voorlopige kennis van zaken wijst echter op het feit dat de terroristen allemaal uit Europa afkomstige Syriëstrijders waren, die soms door de Turkse overheid op het vliegtuig naar Europa werden gezet en in andere gevallen ongehinderd konden reizen omwille van kortsluitingen in het informatienetwerk. Valse papieren werden wél onderschept. Slechts in één geval zou een terrorist Europa via de vluchtelingenroute binnengedrongen zijn. De terreurdreiging aanpakken is nodig, maar staat los van de vluchtelingencrisis.

Internationale socialisten zouden in eerste plaats de vluchtelingenkwestie moeten zien voor wat ze is: een humanitaire crisis en geen migratiegolf. Een socialistische internationale zou bovendien moeten ijveren om levensnoodzakelijke goederen en medicijnen naar Libanon, Turkije en Jordanië te sturen onder verantwoordelijkheid van UNHCR. In Griekenland zitten vandaag 200.000 vluchtelingen vast, waarvan enkele duizenden aan de Macedonische grens. Ook daar is er hulp nodig.

De Europese S&D-familie zou eensgezind moeten ijveren voor een menswaardig onthaal binnen de EU. Voor een spreidingsplein met mogelijke hergroepering van gezinsleden die afzonderlijk zijn aangekomen. In afwachting van consensus hierover is het mogelijk via humanitaire visa duizenden zieken, gewonden en moeders met kinderen rechtstreeks naar één land te brengen. Italië is begonnen met een humanitaire corridor voor hulpbehoevende vluchtelingen.¹ Natuurlijk vergt het onthaal een integratieplan, maar ook hier in België kunnen solidariteit en creativiteit elkaar versterken. Mijn principiële standpunt luidt: socialisten die naam waardig blijven niet ongevoelig voor de miserie en het leed dat mensen ondergaan. Daarom is er altijd ruimte voor solidariteit.

ASIEL EN MIGRATIE GEEN BEDREIGING VOOR DE WELVAARTSSTAAT

Als we het over bedreigingen willen hebben, lijkt het mij essentieel in rangorde eerst en vooral de vigerende neoliberale orde aan te wijzen. In België verliest de sociale zekerheid jaarlijks om en bij de 14 miljard euro via allerhande kortingen op werkgeversbijdragen. Hoeveel daarvan de bestaande tewerkstelling consolideert of tot extra tewerkstelling leidt, is nog steeds een mysterie. Tel daarbij een permanente loonmatiging, de kostprijs van fiscale ontwijking en *last but not least* de verdoken kostprijs op medische uitgaven van onze prestatiegeobsedeerde arbeidsmarkt², dan wordt dreiging voor de sociale zekerheid en het welzijn toch zeer tastbaar. Indien we de optelsom maken van gederfde inkomsten en overbodige uitgaven die op conto van de neoliberalisering kunnen worden gezet, zitten we in België alleen al ruim boven de 30 miljard euro per jaar. Dat is precies hoeveel een menswaardige opvang van 2 miljoen vluchtelingen in de gehele Europese Unie zou kosten.

De europarlementsleden Pervenche Berès (S&D) en Yannick Jadot (groenen) hielden in april een gezamenlijk pleidooi voor een menswaardig onthaal.³ Twee miljoen vluchtelingen vertegenwoordigen samen maar 0,3% van een Europese bevolking die 510 miljoen zielen telt. De financiering van dergelijk onthaal zou amper 0,2% van het Europese Bruto Binnenlands Product bedragen. De 30 miljard euro, waarvan hierboven sprake, zou een onderdeel kunnen zijn van een Europese New Deal waarmee op grote schaal investeringen worden gefinancierd. Op die manier wordt ook meteen werk gemaakt van het investeringstekort dat het hele continent en de eurozone in het bijzonder treft. Er circuleren concrete voorstellen zoals de uitgave van eurobonds door een Europese Investeringsbank die kan lenen bij de ECB. Volgens Yanis Varoufakis zou dit het geaggregeerde inkomen van gezinnen, ondernemingen en de overheid met 8 à 10% verhogen, waardoor Europa eindelijk uit het slop zou raken.

Natuurlijk botst dit op het soberheidsfetisjisme van Duitsland. Zolang Sigmar Gabriel, François Hollande en een belangrijk deel van de Europese sociaaldemocratie niet wil breken met het eurobesparingsfetisjisme en een beleid gericht op de aanbodzijde, zal de werkende bevolking het gelag betalen.

27

HET EUROPESE GRENSREGIME CONSTRUEERT GLOBALE APARTHEID

Vandaag wordt de politieke geografie door harde grenzen gemaakt. De eerste grens is een papieren grens. De EU hanteert een 'zwarte' en een 'witte' Schengen lijst.⁴ Deze lijsten bepalen vanuit welke landen burgers een visum nodig hebben om het land binnen te mogen voor een beperkte periode of voor een beperkt aantal doelstellingen. De 'zwarte lijst' bevat 135 staten op de 195. Op de 'witte' lijst staan 60 landen, maar het merendeel betreft de OESO-landen en de EU-landen. Het papieren grensbeleid bepaalt dat men vanuit Europa zonder visum naar 173 landen kan. Iemand uit Syrië kan maar naar 38 landen; iemand uit Afghanistan naar 28 landen. Het recht op mobiliteit is dus vanaf de geboorte ongelijkmatig verdeeld. Dit is een 'biopolitiek' grensregime dat bijdraagt tot een globale geopolitieke apartheid.

Nederlands geograaf Henk van Houtum spreekt over een mondiale standenmaatschappij 'met verstrekkende geografische gevolgen. Want omdat de reguliere weg afgesloten is, blijft voor de geografisch 'verkeerd geboren' veelal alleen de irreguliere weg over. Ook voor degenen die recht hebben

op asiel. En die irreguliere weg is, zoals we dagelijks zien, mensonterend en extreem gevaarlijk. De EU-grens is inmiddels de dodelijkste grens op aarde. Sinds 1995 zijn bijna 23.000 migranten gestorven. Hiervoor is het grensbeleid van de EU verantwoordelijk: dood door beleid.'

Internationale socialisten stellen de globale neoliberale ordening fundamenteel in vraag. Het is deze ordening die in het noorden rijkdom uit de samenleving pompt via schuldslavernij en belastingvrijstellingen voor multinationals terwijl in het zuidelijk halfrond rijkdom via uitbuiting uit arbeid wordt afgeperst door de financiële beleggers, de aandeelhouders en de superrijken zonder dat er van enige vorm van herverdeling sprake is. Dit kan niet blijven duren.

Natuurlijk zal er morgen geen wereldregering ontstaan, laat staan een linkse. Maar in afwachting van een globale taks op rijkdom kan elk land een forfaitaire belasting van 10 à 15% op de winsten van multinationals heffen. Goederen en diensten afkomstig uit landen die de ILO-basisconventies niet respecteren, kunnen extra belast worden. De opbrengsten kunnen in een fonds gestoken worden dat ten dele ook sociale bescherming in het zuiden financiert. Kortom: een controle op kapitaalverkeer en een sociaal-ecologisch protectionisme vallen perfect te rijmen met socialistisch internationalisme.

DE KOSTEN-BATEN ANALYSE VAN MIGRATIE

Vanuit macro-economisch oogpunt is arbeidsmigratie dikwijls een welvaartsbonus. Volgens OESO-berekeningen zou migratie jaarlijks 2 à 3% bijdragen tot het bbp. Dankzij migratie komen er geschoolde arbeidskrachten bij waarvoor nooit een eurocent is uitgegeven aan scholingskosten. De werkzaamheid verhoogt, migranten consumeren en overbruggen de demografische kloof die zowat alle Europese kernlanden treft. De komende vijftien jaar heeft Europa immers jaarlijks meer dan een miljoen additionele arbeidskrachten nodig⁵. In Duitsland alleen al zijn dit er 500.000. Hele cohorten van de babyboomgeneratie gaan de komende jaren op pensioen, terwijl het onderwijsstelsel onvoldoende geschoolde arbeidskrachten aflevert.

28

Migratie vormt maar een sociale bedreiging in de mate dat ze gepaard gaat met cultureel-raciale opdeling en ongelijkheid. Maar dat hoeft niet zo te zijn. Historicus Gerard Noiriel (2006) heeft uitvoerig gedocumenteerd hoe Frankrijk, als land van bestemming voor 'economische vluchtelingen' uit Vlaanderen, Italië, Polen, Spanje en de ex-kolonies hierdoor enerzijds haar structureel demografisch tekort heeft opgelost en anderzijds dankzij een volgehouden sociale strijd en 'ondanks' aanhoudende migraties toch een sterk sociaal stelsel heeft weten uit te bouwen. Zijn besluit lijkt me ontegensprekelijk: racisme en discriminatie vormen altijd obstakels in de sociale strijd voor welzijn en welvaart.

Laat ons ook niet uit het oog verliezen dat migratie de laatste honderd jaar stabiel is gebleven. Vandaag vertegenwoordigt de combinatie van emigratie en immigratie 3% van de wereldbevolking. Sinds 1990 is de 'stock' aan migranten gestegen van 159 naar 230 miljoen (in 2014), wat gelijk loopt met de globale bevolkingstoename. De zuid-zuid migratie neemt veel sterker toe dan de zuid-noordmigratie. Noord-noord migratie neemt ook toe, al is die voornamelijk intra-europees. De grote omkering betreft Europa. Tot in de jaren 1970 behield ons continent, ondanks gastarbeiders en de terugkeer van kolonisten, een positief emigratiesaldo. Vandaag is het Europese saldo negatief. Europa is niet langer het belangrijkste emigratiecontinent.

Even belangrijk is het feit dat hedendaagse migratiestromen andere patronen volgen dan vroeger. Diasporamigranten komen en gaan van het ene land naar het andere. In Londen verblijft 75% van de buitenlanders minder dan vijf jaar...

Het is, ten slotte, van fundamenteel belang een onderscheid te maken tussen migratie en 'vluchtelingenstromen'. Dit laatste fenomeen neemt belangrijke proporties aan wanneer regio's getroffen worden door oorlogsconflicten en/of klimaatontregeling. Volgens voorspellingen van het IPCC zou het aantal klimaatvluchtelingen bij ongewijzigd beleid tegen 2050 tot 250 miljoen kunnen oplopen. Gezien dit laatste gegeven spreken we dan ook best over 'eco-socialisme'...

MOBILITEIT VERSUS STRIJD?

Volgens Mark Elchardus (*Sampol*, mei 2016) moeten 'internationalisten mensen helpen hun landen te veranderen in plaats hen te helpen van land te veranderen'. Een mooie slagzin maar ook een valse tegenstelling. In Griekenland voerde de jeugdbeweging van Syriza campagne met de leuze 'wij vertrekken niet maar strijden'. Toch zijn er op enkele jaren tijd bijna een half miljoen Griekse jongeren vertrokken, maar dat heeft Syriza niet verhinderd populair te blijven onder de jeugd. Ook in Spanje hebben sinds het uitbreken van de crisis 400.000 veelal geschoolde jongeren het land verlaten, maar zijn tegelijk velen ook georganiseerd in de beweging #NoNosVamosNosEchan (*wij vertrekken niet, we worden ertoe gedwongen*). Hun gedwongen exodus gaat gepaard met acties tegen de precarisering elders in Europa. In 2006 betoogden in alle Amerikaanse grote steden Latino-migranten tegen de nieuwe migratiewetgeving die het verwerven van een *green card* definitief onmogelijk zou maken. Velen onder hen waren al actief in de lokale vakbonden.

Brain drain uit de ontwikkelingslanden is wél problematisch. Daarom is het dichten van de wereldkloof tussen rijk en arm, tussen 'rijke' en arme landen, een absolute noodzaak. Hoog tijd dat dit bovenaan de agenda komt te staan van internationale socialistische bewegingen en van het wereldvakverbond. Maar de krachtsverhoudingen zijn op dat niveau eerder negatief. Wanneer mensen oorlog, droogte of overstromingen ontvluchten, moet hulp worden geboden. Wanneer mensen asiel aanvragen, zijn mensenrechten nog steeds van tel. Wat economische migratie betreft, is regulering nodig. Net zoals dit het geval zou moeten zijn met kapitaalstromen. Regulering kan verschillende vormen aannemen: quota's, tijdelijke verblijfsvergunningen, legale migratieroutes, enzovoort. Deze regulering dient natuurlijk ook het universeel mensenrecht op mobiliteit of vestigingsvrijheid in rekening te nemen.

Migratiespecialisten weten dat er geen enkele studie bestaat die bewijst dat het faciliteren van toegang en circulatie een aanzuigeffect zou hebben.⁶ Het recente onderzoek van Bart Meuleman, Marc Hooghe, Ann Trapers en Tim Reeskens spreekt de intuïtieve opvatting dat minder grenzen tot meer volksverhuizingen zouden leiden absoluut tegen. Tot slot moeten socialisten ook inzien dat 'de manier waarop een regering vluchtelingen behandelt, laat zien hoe ze de rest van ons zou behandelen indien ze dat zouden kunnen' (Tony Benn). Een flinkse aanpak is hier niet op zijn plaats; een internationaal socialistische benadering op basis van de hierboven vermelde punten des te meer.

Noten

1/ <http://www.lastampa.it/2015/12/16/vaticaninsider/eng/world-news/santegidio-humanitarian-corridors-open-for-one-thousand-people-7F1BrNhUFKY1CqirpOULcM/pagina.html>.

2/ Volgens de ILO kosten stress, burn-out e.d. 2 à 3 procentpunten van het bbp. In de ziekte-uitgaven van de sociale zekerheid zou dit een meerkost van minstens 15% van de totale ziekte-uitgaven veroorzaken. Zie ILO-BIT, jaarverslag 2014.

3/ Pervenche Berès, Yannick Jadot, Guillaume Duval, L'Union peut accueillir dignement les réfugiés, in: *Alternatives Economiques*, april 2016, p. 45.

4/ ER Common list, annex 1, council regulation 539/2001, n°851/2005 & resolutie 539/2001. Zie Van Houtum (2015 & 2008).

5/ <http://www.npdata.be/BuG/274-demografieken/>.

6/ <http://www.lalibre.be/debats/opinions/migrants-voici-dix-raisons-d-ouvrir-les-frontieres-55d6040335708aa4379f81c9>.

Zie ook het interview met Bart Meuleman en Marc Hooghe op *MO**: <http://www.mo.be/analyse/aanzuigeffect-feit-fictie>.

Beknopte Bibliografie

- Meuleman B., Hooghe M., Trappers A., Reeskens T (2008), Migration to European countries: a structural explanation of patterns, 1980-2004, *International Migration Review*, vol. 42 issue 2, pp. 476-504.

- Van Houtum H. (2010), 'Human Blacklisting: the global apartheid of EU's external border regime', *Society and Space*, vol. 28, pp. 957-976.

- De Genova, N. (2013), 'Migration and Race in Europe: The Trans-Atlantic Metastases of a Post-Colonial Cancer', *European Journal of Social Theory*, 13 (3), pp. 405-419.

- De Genova N. (2016), The 'crisis' of the European border regime: Towards a Marxist theory of borders, n°150. <http://isj.org.uk/the-crisis-of-the-european-border-regime-towards-a-marxist-theory-of-borders/>

- Noiriel G. (2016 [2006]), *Le Creuset français : Histoire de l'immigration XIXe-XXe siècle*, Seuil.

Linkse kiezers houvast bieden

Aaron Ooms
Voorzitter Jongsocialisten

Eindelijk! In drie bijdrages in de vorige edities van Sampol gaan Mark Elchardus en Jan Cornillie de discussie aan over de antwoorden van links: voor het Europa van vandaag en morgen én voor mensen op zoek naar een beter leven op het oude continent. Dat is goed nieuws, want de vluchtelingen-crisis drukt ons met de neus op de feiten. Zo'n menselijke crisis verdient een antwoord vanuit de sociaaldemocratie. Maar het discours van Elchardus en Cornillie is, op zijn minst, ontoereikend te noemen.

31

Mark Elchardus en Jan Cornillie voeren een boeiende, theoretische discussie: welke entiteit zal de drager zijn of worden van de welvaartsstaat? Wat is de normatieve grondslag waarop de sociaaldemocratie haar migratie- en asielbeleid moet enten? Met veel interesse heb ik hun discours gelezen. Maar ik kan me niet van de indruk ontdoen dat ze een fundamentele stap overslaan. Een stap die niet alleen hun theoretische discours zou kunnen verrijken, maar tegelijk essentieel is om de theorie om te zetten in de praktijk. Geen van beiden lijkt te (willen) vertrekken vanuit de dagdagelijkse realiteit: met name dat mensen - in hun zoektocht naar veiligheid - vandaag nog altijd verdrinken. Een EU-Turkije-deal ten spijt.

Theoretische debatten zijn mooi, inspirerend, en hebben uiteraard hun meerwaarde in de ontwikkeling van de sociaaldemocratie of het vormen van Europa. Maar - en noem me gerust naïef - op het moment dat mensenlevens op het spel staan dient het startpunt van de zoektocht naar een menselijk, menswaardig beleid de realiteit te zijn, met concrete uit te werken voorstellen. Het is al te makkelijk om te zeggen dat we eerst onze welvaartsstaat moeten beschermen op nationaal niveau (Jan Cornillie, *Sampol* april 2016) of een ode aan de grenzen neer te pennen (Mark Elchardus, *Sampol* mei 2016) zonder hierbij stil te staan. Beste Jan, vergeef me, maar ik ben het er fundamenteel mee

oneens dat enkel torenhoge uitgaven voor veiligheid een Pax Europeana mogelijk maken. Beste Mark, een gemeenschap binnen nationale grenzen is een artificieel gegeven, vandaag voorbijgestreefd.

SOCIAALDEMOCRATISCHE PRINCIPES

Maar, heren, sta mij toe niet mee te gaan in theoretische discussies en integendeel een aantal concrete pistes voor te leggen. Aanzetten van oplossingen voor wat een reële crisis is. Daarbij lijkt het helaas steeds vaker *bon ton* om dat te doen als Real-politicus. Dat was exact de manier hoe het Samsom-plan tot stand kwam en hoe de deal met Turkije het licht zag. Maar zowel het plan als de deal is (minstens) ontoereikend, terwijl het evengoed mogelijk is om vanuit een sociaaldemocratische, humanistische visie een plan van aanpak voor deze crisis uit te werken.

Dat sociaaldemocratische, humanistische plan vertrekt vanuit twee principes. Eén: iedereen op de vlucht voor zijn of haar leven verdient hulp. Twee, voortvloeiend uit het eerste principe: ja, *wir schaffen das*. Uiteraard niet als België alleen, uiteraard niet als West-Europa alleen, en uiteraard niet als de Europese Unie alleen. Maar dat is ook helemaal niet de vraag. Kijk vandaag naar de inspanningen die pakweg Jordanië of Libanon leveren en we beseffen dat 60 miljoen vluchtelingen wereldwijd een geglobaliseerde aanpak vergt. Het is een fabeltje dat alle vluchtelingen in de wereld naar Europa willen komen. Maar ook Europa zal haar aandeel moeten leveren. Daar kunnen we niet onderuit als we onszelf *au sérieux* nemen en onze geloofwaardigheid willen behouden als het gaat om mensenrechten in de wereld. Want het getuigt van een flinke brok cynisme als wij Europeanen, in de rijkste regio van de wereld, dan zeggen: *'Sorry hoor, maar wir schaffen das nicht'*. Een 'Deus ex Machina'-oplossing, of geloven dat we verlost zijn van dit menselijk drama als aan onze grenzen

32

een daling van het aantal asielzoekers wordt genoteerd (met de hoera-roep van een Staatssecretaris als toetje), zet geen zoden aan de dijk. Daarentegen moeten we aan de slag. En wel meteen.

SOCIAALDEMOCRATISCH PLAN

Eerst en vooral is er nood aan een onmiddellijke performante humanitaire missie in de Middellandse Zee, in combinatie met een versterkte politiesamenwerking tussen de verschillende Europese lidstaten en de buurlanden van Europa. Als we als Europeanen ooit nog trots willen zijn op de waarden waarop onze Unie gebouwd is, kunnen we niet langer tolereren dat mensen op de vlucht verdrinken voor onze kusten. De huidige militaire aanwezigheid in de Middellandse Zee is totaal onaangepast: militaire schepen zijn op geen enkele wijze uitgerust om mensenlevens te redden op zee. Daarom is er nood aan een humanitaire vloot die bijzonder snel én adequaat kan interveniëren bij een noodoproep. Een humanitaire vloot die voldoende uitgerust én uitgebreid is, zodat het geen uren duurt voor ze ter plaatse zijn én met een internationaal mandaat. Een mandaat dat toelaat in territoriale wateren van alle landen rond de Middellandse Zee te varen. Behalve deze humanitaire vloot is een versterkte politiemacht op zee en aan de kusten noodzakelijk om mensensmokkelaars op te sporen en onmiddellijk aan te houden. Uiteraard vergt dat verregaande internationale samenwerking. Maar als we erin slagen om met Turkije deals te sluiten over de uitwisseling van mensen, dan moet het ook mogelijk zijn om hierover een internationale deal te sluiten.

Ten tweede moeten wij, Europa, eindelijk zelf deel van de oplossing worden, in plaats van aan de zijlijn oplossingen te bieden. Waarom zijn *safe havens* enkel een optie als ze buiten onze grenzen georganiseerd worden? Europese *safe havens*, met een gemeenschappelijke standaard voor opvang, zijn daarbij noodzakelijk. Want hoe sterk we een internationale politiemacht ook maken, mensensmokkelaars zullen altijd nieuwe manieren vinden om hun lucratieve business draaiende te houden. Daarom moeten we - eindelijk zou ik zeggen - zelf legale routes naar Europese *safe havens* organiseren voor mensen op de vlucht, in de eerste plaats voor mensen die nood hebben aan medische zorg of gezinnen met kleine kinderen. Eenmaal in deze veilige havens verdient iedereen een degelijke, menswaardige opvang, onder toezicht en controle van een internationale organisatie. Tegelijk moeten ook de vluchtelingenkampen aan de grenzen van conflictgebieden *safe havens* zijn. Nogmaals: niet iedereen wenst naar Europa te trekken. Al zeker niet als ze op een veilige manier dicht bij huis kunnen blijven. In deze context moeten we dan ook durven te praten over *boots on the ground*: VN-troepen die samen met het UNHCR de vluchtelingenkampen inrichten en beveiligen.

Alleen op die manier tackelen we het probleem van 'hoeveel' en 'wat kunnen we aan': het is immers geen kwestie van er een getal op te plakken, wel een kwestie van coherent beleid. Dat is ter plaatse bescherming en hulp bieden, duidelijke regels voor bescherming niet alleen aan de grenzen van het continent maar ook binnen Europa, een volgens draagkracht gebaseerde verdeling van de lasten en een efficiënt terugkeerbeleid. Het is onmogelijk om alle pistes in deze bijdrage aan te halen, maar dat is ook de bedoeling niet. Stilstaan bij eerste stappen opent de discussie daarentegen wél.

Ten derde is er nood aan een coherent Europees asielbeleid. Gebaseerd op de geldende internationale rechtsregels (ja, het asielrecht én de Conventie van Genève behouden we) en geënt op waarden die we in Europa delen. Een gefederaliseerd asielbeleid dus, precies dat wat Jan Cornillie nogal makkelijk 'luchtfietserij' noemt. Zoals elke stap in het Europese integratieproject moeten we ook dit beleid etappe per etappe tot stand laten komen. In een eerste fase bestaat dit uit twee delen: eenzelfde procedure voor toekenning van asiel en een evenwichtige verdeling van lasten. Expliciet dus niet eerst een gemeenschappelijke visie over migratie(stromen) als concept ontwikkelen; wel heel concreet te werk gaan. Zo is de gehele Europese samenwerking immers tot stand gekomen. We hebben een duidelijke procedure nodig die in iedere Europese *safe haven* van toepassing is, zodat iedereen die naar Europa komt op voorhand weet of hij of zij onder de beschermingsregels valt. Maar evengoed zodat we mensen niet jaren aan het lijntje houden zonder duidelijk toekomstperspectief. Met andere woorden: is de aanvraag goedgekeurd, dan begint het integratieproces of -traject onmiddellijk. Kom je niet in aanmerking, dan is het zaak zo snel mogelijk te bekijken hoe samen een snelle, efficiënte en veilige terugkeer te organiseren. Open grenzen zijn hier en vandaag dus niet de grondslag voor discussie. Hoe mooi dat theoretisch op papier ook is, het gaat voorbij aan de realiteit van deze crisis, precies het uitgangspunt van deze bijdrage.

Die organisatie en die financiering van de Europese *safe havens* zal de Unie - net zoals de opvang en integratie - solidair én samen moeten dragen. Ik weet het, dat is geen makkelijke opdracht. Maar als de Unie er in slaagt om Griekenland te dwingen tot bikkelharde besparingen (met alle sociale gevolgen van dien), moet ze er ook in slagen om iedere lidstaat tot verantwoordelijkheid te dwingen in het licht van een humanitaire crisis. De piste van een '*coalition of the willing*', of een Europa van verschillende snelheden, heeft op zijn minst de verdienste om verder te willen gaan dan vandaag.

Maar ver vooruit komen we daar niet mee. Het is hoog tijd dat Europa dwingende ultimatum's durft te stellen aan landen. U wenst gebruik te maken van het vrij verkeer van goederen, geachte mijnheer Orban? Wel, dan draagt u bij aan de gezamenlijke aanpak van deze crisis. Heel wat landen - dus ook Hongarije - zullen dan in een mum van tijd hun kar draaien in plaats van muren op te trekken.

Tot slot is er onze verantwoordelijkheid in de aanpak van de oorzaken van conflicten wereldwijd die maken dat mensen op de vlucht slaan. Dat begint bij een afdwingbaar beleid van wapenhandel, waarbij we de lobby die wapens in conflictgebieden levert een halt toe roepen. Maar evengoed moeten we ingrijpen in de internationale geldstromen naar regimes die uit oorlog en conflict hun legitimiteit halen. Net zoals bij de bovenstaande pistes vraagt dit een versterkte internationale samenwerking, maar gezien de wereldwijde baten die internationale samenwerking (economisch) voor heel wat landen betekenen, zijn er voldoende drukkingsmiddelen om ook deze samenwerking tot stand te brengen.

RECHTS NIET VOORBIJSTEKEN

Show me the money. Voor heel wat van ik in deze bijdrage vooropstel, is uiteraard geld nodig. Maar dat geld is er. De internationale gemeenschap mag niet langer talmen en moet daarom onmiddellijk werk maken van het organiseren van een internationale donorconferentie. De eerste humanitaire donorconferentie in Istanboel in mei 2016 was alvast een belangrijke stap. Zo is in Europa 2,2 miljard euro toegezegd voor de aanpak van de huidige crisis. Maar dat bedrag moet, wereldwijd, omhoog. Tegelijk moeten we erover waken dat deze middelen ook effectief gestort worden. Dat in Europa de dag van vandaag nog altijd maar 600 miljoen euro is verzameld, is precies te wijten aan wankel Europees beleid. Een internationale donorconferentie zal zich dus moeten baseren op een gericht en solidair plan van aanpak dat een antwoord biedt op concrete vragen: in welke landen komen er Europese *safe havens*? Hoeveel ingerichte en beveiligde VN-vluchtelingenkampen komen er bij? Of welke vluchtelingenkampen worden versterkt? Wie voorziet humanitaire hulp voor de missie op de Middellandse Zee?

34

Een belangrijke rem, ook bij ons, op het uitwerken van zo'n beleid is de angst van zovele beleidsmakers en politici om zich hiervoor te engageren. Een angst ook voor de publieke opinie die zich steeds meer naar (extreem)rechts keert. En vanzelfsprekend is xenofobie een niet te onderschatten probleem. Maar wat minstens een even bezwarende zaaigrond is voor extreemrechts, is het non-beleid dat tot op vandaag Europa teistert. Uit angst voor extreemrechts durven Europese leiders... tja niets, waardoor extreemrechts nog verder groeit en zo is de vicieuze cirkel helemaal rond.

Het zal heel wat voeten in de aarde hebben om hier uit te geraken, en net daarin moet links het voortouw nemen. Rechts voorbijsteken met 'flinkse statements' zal ons niets opleveren, net zomin als zwijgen. Het behagen van de publieke opinie, wat die ook is, is nooit een goede strategie. Ik ben het dan ook fundamenteel oneens met Tamás Boros - van de Stichting voor Europese Progressieve Studies en nauw betrokken bij het beleid van linkse partijen in Hongarije - die stelt dat de Hongaarse linkse partijen nu absoluut moeten kiezen tussen hun waarden en hun kiezers. Op een doordachte manier oplossingen aanreiken die gestoeld zijn op de waarden van vrijheid, gelijkheid, broederlijkheid is daarentegen wat links vandaag moet doen. Niet alleen zal het ons in staat stellen om aan te tonen dat ook in tijden van crisis onze waarden een uitweg bieden, het zal ook linkse kiezers en diegenen

die nu (extreem)rechts weglopen een houvast bieden en inspireren. In die zin heeft de theoretische discussie van Jan Cornillie en Mark Elchardus haar merites: laat het een start zijn, laat ons vooral niet zwijgen. Eindelijk!

Pleidooi voor generositeit in het vluchtelingenbeleid

Anne Van Lancker

Redactielid *Samenleving en politiek* en voorzitter Vluchtelingenwerk Vlaanderen

*Dat links - en vooral dan de sociaaldemocratie - een moeilijke relatie heeft tot het asiel- en vluchtelingenthema dateert niet van de vluchtelingencrisis van 2015. Meermaals hebben sociaaldemocraten hun twijfels laten blijken over de vraag of en hoe het behoud van een solide welvaartsstaat te verzoe-
nen valt met een genereus asielbeleid en/of met het openen van legale kanalen van migratie. Het spanningsveld dat Mark Elchardus schetst in zijn artikelen voor Samenleving en politiek¹ en zijn opiniestuk in De Standaard² is niet nieuw. Nieuw zijn wel de vergaande conclusies die hij eraan koppelt om dat spanningsveld te ontmijnen. Het loont de moeite om te antwoorden op sommige vragen die hij stelt en dieper in te gaan op zijn argumenten, eerder dan die simpelweg af te wimpelen als oprispingen van nieuwe flinksheid. Zijn uitgangspunten verdienen een stevige repliek, vooral omdat ik ervan overtuigd ben dat ze niet de onvermijdelijke waarheid vertolken van elke rechtgeaarde sociaaldemocraat.*

36

‘HET PLAN SAMSOM IS NOG ZO GEK NIET’

Vanuit zijn analyse dat Europa geen miljoenen vluchtelingen aankan zonder de welvaartsstaat in gevaar te brengen, verdedigt Mark Elchardus in zijn opiniestuk voor *De Standaard* het plan Samsom - in feite het plan van Gerald Knaus, stichter van de denktank European Stability Initiative - dat aan de basis lag van het EU-Turkije akkoord van maart 2016. De basisfilosofie van het ESI is eenvoudig: vluchtelingen die op eigen houtje de Egeïsche Zee oversteken, worden teruggestuurd naar Turkije. In ruil voor terugname van vluchtelingen engageert Europa zich om zo'n 150.000 tot 250.000 vluchtelingen uit Turkse opvangkampen te laten overkomen naar de lidstaten van de EU. De bedoeling is om op die manier mensenhandel te ontmoedigen. Mark Elchardus heeft overschot van gelijk als hij - sa-

men met Gerald Knaus, Diederik Samsom en John Crombez - de huidige wantoestanden aanklaagt die hij *'survival of the fittest and richest'* noemt, waarbij alleen die vluchtelingen veilig aankomen op het Europese vasteland die de gevaarlijke, vernederende en dure overtocht met gammele boten via mensenhandelaars overleven.

Maar de EU-Turkije deal is geen humaner alternatief. Het is pure struisvogelpolitiek waarbij Europa zijn humanitaire verantwoordelijkheid voor de opvang van vluchtelingen ontloopt. Het klopt dat er sindsdien aanzienlijk minder vluchtelingen de Egeïsche Zee zijn overgestoken en er nagenoeg niemand meer is verdronken.³ Maar wie het conflict in Syrië ontvlucht zit nu vast in Turkije, opgesloten in kampen waar ze volgens rapporten van Human Rights Watch en Amnesty International het risico lopen om teruggestuurd te worden naar oorlogsgebied, of zoals de meer dan 2 miljoen vluchtelingen in Turkse steden, zonder toegang tot de asielpcedure en de nodige bescherming tegen vervolging en zonder toegang tot onderwijs of werk. Om al die redenen heeft het UNHCR zich radicaal gekant tegen de deal. Bovendien zitten door het sluiten van de grenzen nog eens goed 12.000 vluchtelingen vast op de Griekse eilanden en zo'n 50.000 op het Griekse vasteland. De geestelijke vader van het plan, Gerald Knaus, erkende onlangs zelf in een interview⁴ dat het akkoord een mislukking is en dat de EU Griekenland heeft omgetoverd tot een gevangenseiland. Hij vindt het ongehoord dat Europa geen druk uitoefent op Turkije om van dat land een veilig land te maken, met een volwaardige asielpcedure en humane opvang van vluchtelingen. Hij reageert ook verontwaardigd op het feit dat van de 160.000 beloofde relocaties van vluchtelingen over twee jaar, vanuit Griekenland en Italië naar de andere Europese lidstaten, er tot vandaag nog slechts zo'n 4.500 vanuit Griekenland en iets meer dan 1.000 vanuit Italië zijn vertrokken. Van de beloofde hervestiging van 80.000 vluchtelingen vanuit opvangkampen in Turkije komt al helemaal niets in huis. België geeft trouwens allesbehalve het goede voorbeeld: van de 4.564 op te nemen vluchtelingen uit Griekenland en Italië nam ons land er slechts zo'n 200 op; van de beloofde hervestigingsinspanning van vluchtelingen uit kampen in Turkije en Libanon realiseert België er amper zo'n 500.

De waarheid is dat de mensenrechten van vluchtelingen nooit het doel waren van de EU-Turkije deal; wel ervoor zorgen dat vluchtelingen niet meer in Europa geraken. In dat perspectief klinkt de uitspraak van Diederik Samsom wel erg cynisch: 'ik verzoen me met de schade, het resultaat is binnen'.⁵ Waarmee hij wou duidelijk maken dat hij bereid is aan zijn achterban te vertellen dat er ook ongemakkelijke onderdelen aan het akkoord zitten. Dat er een grens is aan wat een land aankan.

Ik wil graag geloven dat diegenen die zoals Samsom, Knaus of Crombez het European Stability Initiative hebben verdedigd, de beste bedoelingen hadden met vluchtelingen en het plan niet enkel omarmen omdat het ons 'verlost' van de confronterende beelden van lange stromen vluchtelingen die door Europa trekken of vastzitten achter de hekkens en prikkeldraad aan nationale grenzen van onwillige lidstaten. Ik wil ook wel aannemen dat de discussie niet echt gaat over de concrete uitvoering van de EU-Turkije deal, aangezien die een karikatuur maakt van de oorspronkelijke bedoelingen van zijn bedenker. Maar het illustreert wel hoe belangrijk de essentiële randvoorwaarden zijn en hoe het ontbreken ervan een goedbedoeld plan kan doen omslaan in een onmenselijke nachtmerrie die door geen enkele verdediger van de mensenrechten kan worden bepleit.

De kernidee van het Europese vluchtelingenbeleid kan er niet in bestaan vluchtelingen weg te houden uit Europa. Onze welvaart in acht genomen, hebben we onze eigen verantwoordelijkheid op te nemen in het verlichten van het leed van vluchtelingen. Een verantwoordelijkheid die, wil ze serieus een verschil maken, veel ambitieuzer moet worden ingevuld dan de bescheiden en zeer voorwaardelijke cijfers van hervestiging vandaag die deel uitmaken van ‘het plan Samsom’ en de tergend trage gang van zaken, die mensen niets anders bieden dan uitzichtloosheid en koren op de molen is voor mensensmokkelaars.

‘GEMEENSCHAPSSLUITERS VERSUS GRENSAFBREKERS’

In zijn opiniestuk schetst Mark Elchardus hoe het debat over migratie en asiel volgens hem ‘geframed’ wordt in een sterk zwart-wit verhaal waarbij alle nuance zoek is. Enerzijds zijn er de ‘gemeenschapssluiters’ die zo weinig mogelijk asielzoekers willen en daarom bereid zijn het asielrecht op te zeggen, push-backs te organiseren en de grenzen willen sluiten met hekkens en prikkeldraad. Aan de andere kant staan de ‘grensafbrekers’, die het asielrecht met hand en tand verdedigen, ijveren voor een menswaardige opvang en tegen de criminalisering van vluchtelingen, maar daarbij blind blijven voor de noodzakelijke draagkracht van de ontvangende gemeenschap en voor het behoud van ons samenlevingsmodel. Bij wijlen schetst Elchardus daarbij een apocalyptisch beeld, zowel over de aantallen vluchtelingen⁶ als over de gevolgen van hun komst voor Europa, waarbij hij een duister beeld schept over omvangrijke volgmigratie, slechte integratie van moslims in de westerse maatschappij, hun onderlinge verdeeldheid die leidt tot import van geweld in de EU en toename van de criminaliteit.⁷

38

Mark Elchardus heeft gelijk als hij poneert dat de vluchtelingen crisis van 2015 geen tijdelijk fenomeen is, maar dat die zich wellicht in de komende jaren zal bestendigen. Niets wijst er helaas op dat de oorlogen en conflicten die vandaag mensen op de vlucht jagen snel tot het verleden zullen horen. De wereld rond Europa is niet bepaald het toonbeeld van stabiliteit. Bovendien dreigt de klimaatopwarming in de toekomst te zullen leiden tot nieuwe vluchtelingenstromen uit kwetsbare landen in het zuiden. Maar zijn conclusies over de ondergang van het avondland zijn op zijn zachtst gezegd overdreven pessimistisch, en klinken ook bijzonder ranzig in hun veralgemeningen. Elchardus heeft gelijk als hij zegt dat er niet moet gekozen worden tussen open of gesloten grenzen, maar dat het binnen de grenzen van de redelijkheid moet gaan over de mate en de wijze van grensafbakening. Het moet daarbij echter niet alleen gaan over ‘de zelfbeschikking van gemeenschappen die zich proberen afbakenen door middel van een nationale staatsgrens’ zoals Elchardus meent⁸, maar over het evenwicht tussen die zelfbeschikking en de humanitaire plicht van een gemeenschap om zich solidair te tonen met wie moet vluchten.

Gelukkig zijn er alternatieven voor het ‘open of gesloten grenzen’-verhaal. Het is wel degelijk mogelijk om nationale grenzen te beheren met respect voor de mensenrechten en er zijn haalbare alternatieven om op korte termijn veel meer mensenlevens te redden van vluchtelingen. In een nieuwjaarsbrief aan Angela Merkel⁹ schetst Pieter Stockmans een middenweg tussen de uitersten die ik persoonlijk deel en die ook door Vluchtelingenwerk Vlaanderen verdedigd wordt¹⁰: Europa moet kanalen openen

voor legale migratie en veilige wegen openen voor vluchtelingen via genereuze programma's van hervestiging, soepeler criteria van gezinshereniging en het uitreiken van humanitaire visa. Tegelijk moet Europa massaal investeren in de organisatie van veilige opvang in de buurlanden van de conflictzones. Het klopt niet dat vluchtelingen gelokt worden door de roep van de westerse welvaartsstaat. Niet alle vluchtelingen willen naar de EU komen; velen blijven liever in de regio dicht bij hun eigen land als dat kan. Maar om die vluchtelingen te helpen in de regio te blijven zijn zware inspanningen nodig, zowel politiek als financieel, om volwaardige asielsystemen op te zetten met sluitende procedures en daarbij horende rechten op bescherming en integratie. De Europese miljarden die beloofd zijn aan Turkije om de kustwacht te helpen om vluchtelingen tegen te houden, zouden beter besteed zijn aan dat doel.

Laten we niet vergeten dat van de 60 miljoen vluchtelingen in 2015 er slechts 20 miljoen internationaal op de vlucht waren; de meeste vluchtelingen zijn ontheemd in eigen land. Van de 5 miljoen mensen die Syrië ontvlucht zijn, verblijft 95% in de buurlanden, waaronder bijna 3 miljoen in Turkije en een klein miljoen in Libanon waar een derde van de bevolking vluchteling is. Problematisch is dan wel dat hun verblijf in de regio hen geen veiligheid garandeert. Ook hier is de hypocrisie van Europa bijzonder groot: men spreekt graag over *safe havens* in de regio, maar het is bekend dat één van de belangrijke *triggers* voor vluchtelingen om de kampen in de regio te verlaten het feit was dat niet minder dan 40% van de westerse hulp aan het Wereldvoedselprogramma waarmee de kampen werden bevoorrad werd geschraapt.¹¹ Vanessa Saenen van UNHCR wijst er trouwens terecht op dat de hulp van Europa voor veilige opvang in de regio niet mag betekenen dat de deur naar Europa dichtgaat voor vluchtelingen. 'Wie moet vluchten, moet kunnen vluchten'. Dat betekent ook dat de EU nog steeds een serieuze inspanning zal moeten leveren voor opvang van vluchtelingen hier, dat er eindelijk gemeenschappelijke asielprocedures en kwaliteitscriteria voor opvang en bescherming moeten komen in de ganse EU, gedeelde financiering en quota voor een rechtvaardige verdeling van vluchtelingen over de Unie.

Eerder dan dit te omschrijven als 'luchtfietserij' zouden sociaaldemocraten hier een strijdpunt moeten van maken en een toetssteen voor lidmaatschap van de Europese Unie en zijn financiële steun. Luxemburgs Minister van Buitenlandse Zaken, Jean Asselborn, heeft gelijk: wie zoals Hongarije weigert zijn deel van de verantwoordelijkheid te dragen verdient geen plaats in de Unie.

'GRENZEN AAN DE VERZORGINGSSTAAT'

Kern van Mark Elchardus' pleidooi is dat het maatschappijmodel in Europa in gevaar zou komen door open grenzen en ongecontroleerde migratie.¹² Vooral voor sociaaldemocraten die het opnemen voor de zwaksten in de samenleving is dit een doemscenario.

Mark Elchardus volgt daarin Jan Cornillie, directeur van de sp.a-studiedienst, die in zijn bijdrage over Europa, links en de vluchtelingencrisis in *Sampol*¹³ betoogt dat de kern van dat model de verzorgingsstaat is. Volgens hem moet het migratie- en asielbeleid afgestemd worden op het behoud van de welvaartsstaat. Cornillie pleit voor een nieuw evenwicht tussen twee soorten instroom, waar-

bij hij de opvang van vluchtelingen ziet als opvang van 'grote aantallen, humanitair en kortstondig, met de focus op terugkeer', terwijl migratie 'beperkt is in aantal, vooral economisch gefundeerd, langdurig met de focus op integratie in de welvaartsstaat'. Met dit onderscheid wil hij een duidelijker plaats geven aan het onthaal-, integratie- en terugkeerbeleid voor vluchtelingen enerzijds en migranten anderzijds. Hij wekt hierbij merkwaardig genoeg de indruk dat de integratie-inspanningen voor vluchtelingen minder intensief kunnen zijn; hij hamert voorts op het belang van terugkeerbeleid van mensen die niet erkend worden als vluchteling en van erkende vluchtelingen eens het conflict in hun land van herkomst is opgelost. Dat beeld over de situatie van vluchtelingen strookt niet met de realiteit: de meeste vluchtelingen die hier erkenning krijgen zijn hier meestal voor vele jaren. Tegen de tijd dat conflicten opgelost raken, hebben zij hier al gauw de helft van hun leven doorgebracht. Het is dan ook niet redelijk om uit te gaan van de tijdelijkheid van hun verblijf. Het klopt bovendien niet dat vluchtelingen een zware claim zouden leggen op het voortbestaan van de welvaartsstaat.

Ook Etienne Vermeersch vindt dat de draagkracht van de verzorgingsstaat een essentieel criterium is voor het opvangen van vluchtelingen. In een opiniestuk¹⁴ schrijft hij dat niemand verplicht is tot het onmogelijke. Als voorbeeld haalt hij aan dat de komst van 100.000 vluchtelingen in Luxemburg zou leiden tot de totale ineenstorting van de sociale zekerheid in het Groothertogdom.

Het voorbeeld is bijzonder slecht gekozen en illustreert de mythes en misverstanden die de ronde doen als het gaat over de sociale rechten van nieuwkomers, vluchtelingen én migranten. Die hebben pas toegang tot de sociale zekerheid op het moment dat ze voldoende hebben bijgedragen en rechten hebben opgebouwd in het stelsel. Op deze regel gelden maar een paar uitzonderingen die betrekking hebben op de zogenaamde aanvullende bijstandsstelsels. Zo hebben mensen zonder wettig verblijf toegang tot dringende medische hulp, in België goed voor een budget van 40 miljoen euro of 0,18% van het totale RIZIV-budget. Erkende vluchtelingen en legaal verblijvende migranten hebben recht op gewaarborgde gezinsbijslag, goed voor 6 miljoen euro of 0,1% van het totale budget kinderbijslag. Ze hebben ook recht op maatschappelijke integratie waaronder het (equivalent) leefloon valt. Van alle leefloners waren er in 2015 17,77% niet-Europese vreemdelingen, een groep waaronder ook de erkende vluchtelingen vallen. Het 'beslag' dat vluchtelingen en migranten leggen op de welvaartsstaat is dan ook bescheiden. Het klopt wel dat om nieuwkomers aan het werk te helpen er bijkomende inspanningen nodig zijn op de opleidings- en jobmarkt. Daar valt nog heel wat te doen, want in België is de werkzaamheidsgraad van nieuwkomers veel lager en de werkloosheidsgraad veel hoger dan bij de autochtone Belgen. Maar alhoewel België slecht scoort op het vlak van arbeidsmarktintegratie, toch berekende het Centrum voor Sociaal Beleid van de Universiteit Antwerpen¹⁵ dat migranten meer bijdragen via sociale zekerheid en belastingen dan ze ontvangen via uitkeringen allerhande. Het positief effect van migratie in België werd door de OESO berekend op +0,76% van het bbp. Het klopt wel dat de komst van vluchtelingen een bijkomende druk zet op de onderkant van de huisvestingsmarkt. Maar dat zou sociaaldemocraten ertoe moeten aanzetten om hun pijlen en kritiek te richten op het (gebrek aan) beleid op deze cruciale sociale domeinen, eerder dan een klaagzang te zingen over de 'bijkomende last van vluchtelingen op het sociaal beleid'. In hun voorstel voor een Europees Marshallplan voor vluchtelingen berekenden de Europarlementsleden Pervenche Berès (Franse socialiste) en Yannick Jadot (Franse groene) dat het financieren van degelijke opvang voor 2 miljoen vluchtelingen (zo'n 0,3% van de Europese bevolking)

ongeveer 30 miljard euro per jaar of zo'n 0,2% van het Europese bbp zou kosten. Hoezo ondraagbare last voor de verzorgingsstaat?

De migratiecoalitie - een samenwerking van Netwerk tegen Armoede, 11.11.11, Vluchtelingenwerk Vlaanderen, ORBIT vzw, Minderhedenforum en Samenlevingsopbouw via Samenlevingsopbouw Brussel - tracht in een recent rapport¹⁶ een aantal mythes uit de wereld te helpen rond migratie en asiel. Eén ervan is dat het noodzakelijk is om de rechten van migranten in te perken om de samenleving en de sociale zekerheid in stand te houden. Het rapport argumenteert dat migratie in België, net zoals in de meeste landen, meer kan opbrengen dan het kost. Voorwaarde is wel dat migratie zijn potentieel maar kan realiseren als migranten kansen krijgen, goed geïntegreerd zijn en hun competenties effectief kunnen inzetten. Het rapport verwijst ook naar een studie van de Wereldbank die wijst op een dreigende 'triple loss' situatie - voor de migranten zelf, voor de ontvangende en voor de herkomstlanden - indien de rechten van migranten niet gewaarborgd worden. De aanbeveling luidt dan ook terecht dat er moet worden ingezet op de sociale grondrechten van nieuwkomers om hun potentieel te kunnen realiseren.

Mark Elchardus schetst een ruimer beeld van de kern van ons samenlevingsmodel waarop het asiel- en migratiebeleid moet worden afgestemd. Naast de verzorgingsstaat wijst hij erop dat we ook een seculiere staat zijn, een rechtsstaat en een democratische staat. Hij stelt dat 'een niet onaardig aantal afstammelingen van vluchtelingen en migranten inspiratie put uit het salafisme en andere extremismen en de samenleving graag zou boetseren naar het beeld en de gelijkenis van de samenlevingen waaruit hun ouders en grootouders zijn weggevlucht'.¹⁷ Hij geeft aan dat de houding van de bevolking tegenover moslims negatiever is geworden en nog wordt versterkt door de angst voor terreur.

Van linkse opiniemakers verwacht ik dat ze argumenten aanbrengen die dergelijke grove veralgemeningen over nieuwkomers ontkrachten. Natuurlijk zijn vluchtelingen en migranten gewoon mensen, en dus niet allen engeltjes. Niemand zal brutale handtastelijkheden goedpraten van jongeren die hun testosteron niet onder controle hebben. Opinies en gedrag die haaks staan op onze waarden zijn uit den boze. Maar als we integratie van mensen met een andere culturele achtergrond een kans willen geven, is het van belang om niet alle nieuwkomers weg te zetten bij het vuil van extremisten. En om te erkennen dat vluchtelingen - op die ene extremist na die via dezelfde vluchtroute is aangekomen - geen label van gevaarlijke terroristen verdienen, maar zelf slachtoffer zijn van de terreur die ze in hun land ontvluchtten.

41

WERKEN AAN EEN STEVIG DRAAGVLAK

De migratiecoalitie hamert ook op de noodzaak om het draagvlak voor migratie te versterken door accurate feiten en cijfers over migratie te verspreiden en de bijdrage van migranten aan de samenleving openbaar te maken. Dat dit nodig is bewijst de stijgende steun voor extreemrechtse en rechtspopulistische partijen en groeperingen die stem geven aan het verzet tegen vluchtelingen.

In zijn opiniestuk gebruikt Etienne Vermeersch het Leninistisch concept van 'maximaal mogelijk be-

wustzijn' wanneer hij het heeft over het (gebrek aan) draagvlak bij de bevolking voor een genereus onthaalbeleid. De angst van de doorsnee mensen voor de komst van grote groepen mensen met een heel andere culturele achtergrond is voor hem een voldoende reden om grenzen te stellen aan de opvangcapaciteit van de landen in Europa. Hij verwijst daarbij naar de 'gebeurtenissen zoals Keulen' en naar de vrees van mensen over de import van opinies van moslims over de sharia, de doodstraf, de ondergeschiktheid van vrouwen. Natuurlijk volstaat het niet mensen uit te schelden voor racisten en moet er inderdaad geluisterd worden naar het ongenoegen dat leeft. Maar daarbij mag niet vergeten worden dat beleidsmakers en media een grote verantwoordelijkheid dragen bij het creëren van het maatschappelijk draagvlak.

In een onderzoek voor Policy Network¹⁸ vergelijkt Maeve Glavey de angst en weerstand voor vluchtelingen bij de bevolking van Duitsland, Zweden, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk op basis van Eurostat-gegevens. Opvallend is daarbij dat, ondanks het feit dat Duitsland het grootste aantal vluchtelingen opnam (meer dan 1 miljoen) en Zweden de grootste inspanning leverde ten aanzien van hun bevolkingsaantal (160.000 op een bevolking van 9,6 miljoen), de bevolking van die landen de aanwezigheid van vluchtelingen veel minder als problematisch ervaarde dan in het Verenigd Koninkrijk en in Frankrijk, landen die zelfs minder dan het Europese gemiddelde aan opvang realiseerden. De negatieve beeldvorming over moslims is trouwens in de afgelopen jaren in Duitsland alleen maar afgenomen. Angela Merkels '*Wir schaffen das*' was dan ook niet alleen het enige juiste antwoord dat Europese leiders konden geven op de grove mensenrechtenschendingen van vluchtelingen geblokkeerd in Boedapest, het is ook een antwoord dat toont dat verantwoordelijke politici kunnen bijdragen aan een positief draagvlak bij de bevolking.

42

Toegegeven, Merkels vluchtelingenbeleid hing als een schaduw over de recente verkiezingen, ook in het kosmopolitische Berlijn en in Meckelburg-Vorpommern. Maar kwatongen die beweren dat de verkiezingsuitslag in Meckelburg-Vorpommern, waar Alternative für Deutschland de tweede partij werd en zowel SPD als CDU rake klappen kregen - enkel een gevolg was van Merkels gastvrijheid ten aanzien van vluchtelingen, wil ik graag verwijzen naar de fijne analyses van Geert Van Istendael en van Els Snick.¹⁹ Zij zoeken de verklaring in de woede van de plaatselijke bevolking over het onbegrip van de politieke elites die wegkeken van de sociaaleconomische problemen veroorzaakt door privatiseringen, delokalisering van bedrijven en afbraak van openbare diensten in de arme en verlaten ex-DDR regio. In Berlijn was een goed deel van het verlies van de zetelde partijen te wijten aan de exuberante stijging van de huurprijzen. Een groot deel van de Duitse bevolking is nog steeds gewonnen voor steun aan vluchtelingen. Al helpt het natuurlijk wel dat solidariteit voor wie moet vluchten de Duitsers in de genen zit, zie onder meer hoe ze na de Tweede Wereldoorlog meer dan 3 miljoen Hongaarse en Tsjechische vluchtelingen en later ook een paar miljoenen vluchtelingen uit Oost-Duitsland hebben opgevangen, het blijft een feit dat Merkels '*Wir schaffen das*' een oproep is van een dappere politica die ervan overtuigd is dat een sterk Duitsland, mits een overtuigende inzet van iedereen op alle mogelijke echelons, in staat is om mensen op de vlucht gastvrij te onthalen.

Om het met de woorden van Geert Mak te zeggen: 'de houding van een samenleving ten opzichte van migratie is een meetlat voor de mate van zelfvertrouwen van een gemeenschap'. Dat lijkt me

een nobeler doel voor sociaaldemocraten om in de komende jaren aan te werken dan te pleiten voor grenzen aan onze solidariteit ten aanzien van vluchtelingen. Dat er bij ons wel degelijk een voedingsbodem is voor een positief verhaal over vluchtelingen en hun integratie in de samenleving, hebben de vele concrete solidariteitsacties tijdens de vluchtelingencrisis ten overvloede bewezen. De Refugee Welcome-beweging heeft geleid tot één van de grootste golven van solidariteit ooit gezien in Europa. Laat ons die niet kapot maken met boodschappen van angst. Er is ook in ons land zeker plaats voor een warm links verhaal over vluchtelingen, met generositeit.

Noten

- 1/ Mark Elchardus, Hebben Europa en links nog een toekomst?, *Samenleving en politiek* 3/16 pp. 4-10 en Lang leve grenzen!, *Samenleving en politiek* 5/16, pp. 58-62.
- 2/ Het plan Samsom is zo gek nog niet, opinie in *De Standaard* van 04/02/2016.
- 3/ Volgens de website van het European Stability Initiative waagde in juni en juli 2016 nog 3.300 mensen de oversteek, tegenover 115.000 in januari en februari, voor het afsluiten van het akkoord. Slechts 7 mensen zouden deze zomer zijn verdronken.
- 4/ Nieuwsuur, NPO2 01/09/2016.
- 5/ Interview met Diederik Samsom in *De Standaard*, 30/03/2016.
- 6/ 'Het gaat inderdaad niet over de vraag of Europa 150.000 of 250.000 aankan, maar hoe we met miljoenen vluchtelingen omgaan', *De Standaard*, 04/02/2016.
- 7/ Mark Elchardus, Hebben Europa en links nog een toekomst?, *Samenleving en politiek* 3/16, p. 6.
- 8/ Mark Elchardus, Lang leve grenzen!, *Samenleving en politiek*, 5/16, p. 60.
- 9/ Pieter Stockman, 'Wir schaffen das 2.0: nieuwjaarsbrief aan bondkanselier Merkel', MO.be.
- 10/ Charlotte Vandycke, Deredactie.be, 04/08/2016.
- 11/ Interview met Vanessa Saenen, Safe havens in de regio zijn een schijnoplossing, *Samenleving en politiek* 5/16 pp. 20-29; zie ook Charlotte Vandycke en Anne Van Lancker, De Januskop van Europa tegenover de vluchtelingen, *Samenleving en politiek* 1/16.
- 12/ Mark Elchardus, Lang leve grenzen!, *Samenleving en politiek* 5/16 p. 60.
- 13/ Jan Cornillie, Europa heeft geen toekomst zonder links, *Samenleving en politiek* 4/16, pp. 60-70.
- 14/ 'Het moeilijke kan ook het goede in de weg staan', *De Standaard* 13-14/02/2016.
- 15/ Vincent Corluy, Labour Market Outcomes and Trajectories of Immigrants in Belgium, CSB 2014.
- 16/ Migratiecoalitie, het migratierapport – migratiemythes: fact check. Mythe 3: rechten van migranten beperken om de samenleving in stand te houden.
- 17/ Mark Elchardus, Lang leve grenzen!, *Samenleving en politiek*, 5/16 p. 59.
- 18/ Maeve Glavey, *Immigration fears: a vulnerable public in the face of change*, Policy Network, 07/09/2016.
- 19/ Geert Van Istendael, 'Als Duitsland davert, beeft heel Europa mee', MO column 12/09/2016 - Els Snick, De wraak van de Ossies, *De Standaard* opinie, 6/09/2016.

(Deze bijdrage verscheen in het oktobernummer 2016 van *Samenleving en politiek*.)